Teismo praktikos rinkinys

GENERALINĖS ADVOKATĖS
VERICA TRSTENJAK IŠVADA,
pateikta 2011 m. lapkričio 29 d.[1]

Byla C-453/10

Jana Pereničová,
Vladislav Perenič
prieš
S.O.S. financ, spol. sro

(Okresný súd Prešov (Slovakija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Vartotojų apsauga — Direktyva 93/13/EEB — 4 straipsnio 1 dalis ir 6 straipsnio 1 dalis — Nesąžiningos sąlygos sutartyse su vartotojais — Direktyva 2005/29/EB — Nesąžininga įmonių komercinė veikla vartotojų atžvilgiu — Vartojimo kredito sutartis, kurioje numatyta labai aukšta palūkanų norma — Nesąžiningos komercinės veiklos ir nesąžiningų sąlygų poveikis visos sutarties galiojimui“

Turinys

I – Įžanga 3

II – Teisinis pagrindas 4

A – Sąjungos teisė 4

1. Direktyva 93/13 4

2. Direktyva 87/102 5

3. Direktyva 2005/09 5

B – Nacionalinė teisė 6

III – Faktinės aplinkybės, pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai 7

IV – Procesas Teisingumo Teisme 8

V – Pagrindiniai šalių argumentai 8

1 — Originalo kalba: vokiečių. Proceso kalba: slovakų.

A – Dėl pirmojo klausimo 8

B – Dėl antrojo prejudicinio klausimo 9

1. Klaidingai nurodyta bendros kredito kainos metinė norma – nesąžininga komercinė veikla 9

2. Nesąžiningos komercinės veiklos poveikis sutarties galiojimui 9

VI – Teisinis vertinimas 10

A – Pirminės pastabos 10

B – Dėl pirmojo prejudicinio klausimo 11

1. Sąjungos teisėje įtvirtintas minimalus apsaugos lygis 11

a) Iš principo tik pavienių sutarties sąlygų negaliojimas 12

b) Išimtinais atvejais – visos sutarties negaliojimas 12

2. Valstybių narių turima diskrecija padidinti apsaugos lygį 16

C – Dėl antrojo prejudicinio klausimo 16

1. Pirma klausimo dalis: klaidingai nurodyta bendros kredito kainos metinė norma. 17

a) Dėl Direktyvos 2005/09 17

b) Direktyvos 2005/29 taikymo sritis 17

i) Komercinės veiklos buvimas 17

ii) Direktyvos 3 straipsnio 2 dalyje nustatyto ribojimo reikšmė 18

iii) Tarpinė išvada 19

c) Nesąžiningos komercinės veiklos egzistavimas 19

i) Būtinybė darniai aiškinti vartotojų apsaugos teisę 19

ii) Nesąžiningo komercinės veiklos pobūdžio tikrinimas 21

– Klaidinanti veikla, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2005/29 5 straipsnio 4 dalies a punktą, skaitomą kartu su 6 straipsnio 1 dalies d punktu 21

– Papildomai nustatoma, ar nėra profesinio atidumo reikalavimų pažeidimo 23

d) Išvada 24

2. Antra klausimo dalis: nesąžiningos komercinės veiklos poveikis sutarties galiojimui 24

a) Direktyvos 87/102 svarba 24

b) Direktyvos 2005/29 svarba 25

c) Direktyvos 93/13 svarba 25

i) Direktyvos taikymo sritis 25

ii) Turinio tikrinimo apimtis 25

iii) Nesąžiningas sutarties sąlygos pobūdis 26

d) Išvada 28

3. Bendros išvados 28

VII – Išvada 28

I – Įžanga

1. Nagrinėjama byla pagrįsta Slovakijos teismo *Okresný súd Prešov* (toliau – prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas) pagal SESV 267 straipsnį pateiktu prašymu priimti prejudicinį sprendimą, kuriuo jis kreipiasi į Teisingumo Teismą dėl kelių klausimų, kuriais prašo išaiškinti Direktyvą 93/13 dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais [2] ir Direktyvą 2005/29 dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje [3].

2. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą buvo pateiktas nagrinėjant sutuoktinių Perenič (toliau – ieškovai pagrindinėje byloje) ieškinį dėl vartojimo kredito sutarties, sudarytos su bendrove *SOS, s.r.o.* (toliau – SOS), pripažinimo niekine. Jie tvirtina, kad ginčijamoje sutartyje yra daug sąlygų, kurios suformuluotos jų nenaudai ir dėl kurių jie, kaip vartotojai, patiria žalos. Atsižvelgiant į tai, šios sąlygos turi būti vertinamos kaip nesąžiningos, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 93/13, ir (arba) kaip nesąžininga komercinė veikla, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2005/29. Tuo remdamiesi, jie daro išvadą, kad ginčijama sutartis turi būti pripažinta niekine, nes siekiant užtikrinti vartotojų apsaugą neužtenka niekine pripažinti tik jos dalį. Atvirkščiai, niekine reikia pripažinti visą sutartį.

3. Nagrinėjama byla suteikia Teisingumo Teismui galimybę toliau plėtoti savo praktiką, susijusią su vartotojų apsauga, pirmiausia išaiškinti, kaip turi būti įgyvendinamas Sąjungos teisės aktų leidėjo nustatytas reikalavimas dėl sąlygų, kurios pripažįstamos nesąžiningomis, neprivalomumo, kad būtų tinkamai atsižvelgta į teisinio saugumo ir vartotojų apsaugos reikalavimus. Tokiomis aplinkybėmis reikia išnagrinėti, kas yra svarbiau, – ar vartotojo interesas daugiau nebūti saistomam sutarties, ar, atvirkščiai, svarbiau yra teisinių santykių stabilumas ir šalių sutartinė nepriklausomybė, todėl vartotojas ir toliau turėtų vykdyti iš dalies niekinę sutartį. Taip pat reikia išnagrinėti, ar šiose direktyvose vartotojams suteikta apsauga taikoma situacijai, kaip antai nagrinėjama pagrindinėje byloje, ir ar nustačius nesąžiningą komercinę veiklą, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2005/29, galima daryti išvadą dėl sutarties sąlygos vertinimo kaip nesąžiningos, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 93/13.

2 — 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288).

3 — 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 84/450/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 97/7/EB, 98/27/EB bei 2002/65/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 („Nesąžiningos komercinės veiklos direktyva“) (OL L 149, p. 22).

II – Teisinis pagrindas

A – *Sąjungos teisė*

1. Direktyva 93/13

4. Pagal Direktyvos 93/13 1 straipsnio 1 dalį ja siekiama suderinti valstybių narių įstatymus ir kitus teisės aktus, susijusius su nesąžiningomis sąlygomis pardavėjo ar tiekėjo su vartotoju sudaromose sutartyse.

5. Direktyvos 3 straipsnyje nustatyta:

„1. Ta sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, yra laikoma nesąžininga, jeigu pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą dėl jos atsiranda ryškus neatitikimas tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai.

<…>

3. Priede pateikiamas orientacinis ir neišsamus sąlygų, kurias galima laikyti nesąžiningomis, sąrašas.“

6. Direktyvos 4 straipsnyje numatyta:

„1. Nepažeidžiant 7 straipsnio, sutarties sąlygos nesąžiningumas vertinamas, atsižvelgiant į prekių ar paslaugų, dėl kurių buvo sudaryta sutartis, pobūdį, ir sutarties sudarymo metu nurodant visas sutarties sudarymo aplinkybes ir visas kitas tos sutarties arba kitos sutarties, nuo kurios ji priklauso, sąlygas.

2. Sąlygų nesąžiningumo vertinimas nėra susijęs nei su pagrindinio sutarties dalyko apibrėžimu, nei su kainos ir atlygio adekvatumu mainais suteiktoms paslaugoms ar prekėms, jei šios sąlygos pateikiamos aiškia, suprantama kalba.“

7. Tos pačios direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Valstybės narės nustato, kad nesąžiningos sąlygos naudojamos sutartyje, kurią pardavėjas ar tiekėjas sudaro su vartotoju taip, kaip numatyta jų nacionalinės teisės aktuose, nebūtų privalomos vartotojui, ir kad sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų.“

8. Direktyvos 93/13 8 straipsnyje numatyta:

„Valstybės narės gali priimti arba išlaikyti pačias griežčiausias Sutartį atitinkančias nuostatas šia direktyva reglamentuojamoje srityje, siekiant užtikrinti maksimalią vartotojo apsaugą.“

9. Direktyvos 93/13 priedo 1 dalies g punkte kaip nesąžiningos apibrėžiamos nuostatos, kuriomis siekiama „įgalinti pardavėją ar tiekėją nutraukti neterminuotą sutartį, tinkamai apie tai nepranešus, išskyrus atvejus, kai tam yra rimtų priežasčių“.

2. Direktyva 87/102

10. Direktyva 87/102[4] siekiama suderinti valstybių narių įstatymus ir kitus teisės aktus dėl vartojimo kredito. Nuo 2010 m. gegužės 12 d. ji buvo panaikinta Direktyva 2008/48[5], įsigaliojusia 2008 m. birželio 11 dieną. Atsižvelgiant į tai, kad kredito sutartį, kuri yra ginčo dalykas, pagrindinės bylos šalys sudarė 2008 m. kovo 12 d., pagrindinės bylos aplinkybėms taikoma vien Direktyva 87/102.

11. Direktyvos 87/102 1 straipsnyje nustatyta:

„1. Ši direktyva taikoma kredito sutartims.

2. Šioje direktyvoje:

<…>

e) „bendros kredito kainos metinė norma“ – tai bendra vartojimo kredito kaina, išreikšta kaip metinis bendros suteikto kredito kainos procentas ir apskaičiuota laikantis valstybėse narėse galiojančių metodų.“

12. Pagal šios direktyvos 4 straipsnį:

„1. Kredito sutartys sudaromos raštu. Vartotojas gauna rašytinės sutarties egzempliorių.

2. Rašytinėje sutartyje nurodoma:

a) bendros kredito kainos metinė norma;

b) sąlygos, kurioms esant gali būti pakeista bendros kredito kainos metinė norma.

Jeigu bendros kredito kainos metinės normos nurodyti negalima, rašytinėje sutartyje vartotojui suteikiama tinkama informacija. Tokią informaciją sudaro bent jau 6 straipsnio 1 dalies antroje įtraukoje nurodyta informacija.“

13. Pagal šios direktyvos 14 straipsnį:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad kredito sutartys nenukryptų nuo nacionalinės teisės aktų nuostatų, įgyvendinančių ar atitinkančių šią direktyvą, ir tuo nepakenktų vartotojui.

2. Valstybės narės taip pat užtikrina, kad nuostatos, kurias jos priima įgyvendindamos šią direktyvą, nebūtų apeitos dėl sutarčių sudarymo būdo, ypač kai kredito suma padalijama keliose sutartyse.“

3. Direktyva 2005/09

14. Direktyvos 2005/29 taikymo sritis nustatyta jos 3 straipsnyje:

„1. Ši direktyva taikoma nesąžiningai įmonių komercinei veiklai vartotojų atžvilgiu, kaip nustatyta šios direktyvos 5 straipsnyje, prieš ir po komercinio sandorio dėl produkto sudarymo bei jo metu.

4 — 1986 m. gruodžio 22 d. Tarybos direktyva 87/102/EEB dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su vartojimo kreditu, suderinimo (OL L 42, p. 48; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 1 t., p. 326).

5 — 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinanti Tarybos direktyvą 87/102/EEB (OL L 133, p. 66).

2. Ši direktyva nepažeidžia sutarčių teisės, ypač taisyklių dėl sutarties galiojimo, sudarymo arba padarinių.“

B – *Nacionalinė teisė*

15. Slovakijos civilinio kodekso nuostatos reglamentuoja vartojimo sutarčių teisę:

„*52 straipsnis:*

1. „Su vartotoju sudaryta sutartis“ – bet kokios teisinės formos sutartis, tiekėjo sudaryta su vartotoju.

2. Su vartotoju sudarytos sutarties sąlygos ir visos kitos nuostatos, reglamentuojančios teisinius santykius, kur dalyvauja vartotojas, visada taikomos sutarties šalies – vartotojo naudai. Kiti susitarimai, kurių turiniu ar tikslu siekiama išvengti šių nuostatų taikymo, negalioja.

<…>

4. „Vartotojas“ – fizinis asmuo, kuris sudarydamas ir vykdydamas vartojimo sutartį, nevykdo savo komercinės ar kitos ekonominės veiklos.“

<…>

53 straipsnis:

1. Su vartotoju sudarytoje sutartyje negali būti įtvirtinta sąlygų, dėl kurių atsiranda ryškus neatitikimas tarp šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai (toliau – nesąžininga sąlyga). Nesąžininga sąlyga nelaikoma sutarties sąlyga, susijusi su pagrindiniu vykdymo dalyku ir kainos adekvatumu, jeigu ji tiksliai, aiškiai ir suprantamai suformuluota.

<…>

4. Nesąžiningomis sąlygomis laikomos su vartotoju sudarytose sutartyse, be kita ko, įtvirtintos nuostatos, kuriose:

k) kaip sankcija vartotojui, kuris neįvykdė įsipareigojimų, numatyta mokėti neproporcingai didelę kompensaciją;

<…>

5. Su vartotoju sudarytoje sutartyje esančios nesąžiningos sąlygos negalioja.“

16. Naujausios redakcijos Įstatyme dėl vartojimo kreditų Nr. 258/2001 numatyta:

„*4 straipsnis*

Vartojimo kredito sutartis

1. Galiojanti vartojimo kredito sutartis privalo būti sudaryta raštu ir vartotojas turi gauti vieną jos egzempliorių.

2. Vartojimo kredito sutartyje, be bendrųjų nuostatų, turi būti numatyta

<…>

j) bendros kredito kainos metinė norma ir bendras vartotojui tenkančio kredito mokestis, apskaičiuoti pagal sutarties sudarymo momentu galiojusius duomenis.

<…>

Vartojimo kredito sutartyje nenurodžius 2 (dalies) j punkte numatytos informacijos, kreditas laikomas suteiktu be palūkanų ir kredito mokesčio.“

17. Įstatymo Nr. 258/2001 2 priede nustatytas bendros kredito kainos metinės normos apskaičiavimo metodas.

III – Faktinės aplinkybės, pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

18. Bendrovė SOS, neturėdama banko statuso, teikia kreditus taip pat vartotojams, pasirašiusiems su ja tipines sutartis.

19. 2008 m. kovo 12 d. SOS suteikė ieškovams pagrindinėje byloje 150 000 SKK (4 979 EUR) kreditą, kuris turėjo būti grąžintas per 32 mėnesius, mokant 6 000 SKK (199 EUR) mėnesines įmokas. Trisdešimt trečioji, paskutinė, įmoka turėjo būti paties kredito dydžio, t. y. 150 000 SKK (4 979 EUR). Sutuoktiniai Perenič turėjo grąžinti 342 000 SKK (11 352 EUR) sumą. Bendrovė SOS buvo nurodžiusi 48,63 % bendros kredito kainos metinę normą. Tačiau pagal prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo skaičiavimus iš tiesų bendros kredito kainos metinė norma sudarė 58,76 %. SOS į bendros kredito kainos apskaičiavimą neįtraukė papildomos 2 500 SKK (83 EUR) sumos už kredito suteikimą.

20. Sutartyje yra kelios sąlygos, kurios, ieškovų nuomone, jiems yra nepalankios. Tikslus jų turinys išdėstytas nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą. Todėl siekiant aptariamo proceso tikslų pakanka nurodyti šį dokumentą.

21. Iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą aiškėja, kad ieškovai pagrindinėje byloje laiku nesumokėjo įmokų, todėl bendrovė SOS pareikalavo sumokėti sutartyje numatytą 209 eurų baudą. 2009 m. gruodžio 23 d. jie prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui pareiškė ieškinį dėl kredito sutarties pripažinimo niekine.

22. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas abejoja dėl to, ar ginčijamos sutarties sąlyga yra nesąžininga, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 93/13, ir kokį poveikį tai daro sutarties galiojimui. Tačiau pirmiausia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, kada vartotojų apsauga yra pakankama, ar tam, pavyzdžiui, reikia visą sutartį pripažinti negaliojančia ir ar toks reikalavimas neprieštarauja Direktyvos 2005/09 nuostatoms. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad tam reikia išaiškinti Sąjungos teisę. Todėl jis nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tokius prejudicinius klausimus:

„1. Ar vartotojų apsauga pagal 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 6 straipsnio 1 dalį reiškia, kad sutartyje, sudarytoje su vartotoju, nustačius nesąžiningų sąlygų galima nuspręsti, kad visa sutartis yra neprivaloma vartotojui, jei tai jam palankiau?

2. Ar nesąžiningą komercinę veiklą, kaip tai suprantama pagal 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje ir iš dalies keičiančią Tarybos direktyvą 84/450/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 97/7/EB, 98/27/EB bei 2002/65/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2006/2004, apibūdinantys kriterijai leidžia tvirtinti, kad kai prekybininkas sutartyje nurodo mažesnę bendros kredito kainos metinę normą, nei iš tikrųjų yra, toks jo elgesys vartotojo atžvilgiu yra nesąžininga komercinė veikla? Ar tuo atveju, kai nustatoma nesąžininga

komercinė veikla, remiantis Direktyva 2005/29/EB galima tvirtinti, kad tai turi kokį nors poveikį kredito sutarties galiojimui ir Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalyje bei 6 straipsnio 1 dalyje numatyto tikslo įgyvendinimui, jei sutarties panaikinimas yra palankesnis vartotojui?“

IV – Procesas Teisingumo Teisme

23. 2010 m. rugpjūčio 31 d. nutartį dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismo kanceliarija gavo 2010 m. rugsėjo 16 dieną.

24. Rašytines pastabas per Teisingumo Teismo statuto 23 straipsnyje numatytą terminą pateikė ieškovai pagrindinėje byloje, Slovakijos, Vokietijos, Austrijos ir Ispanijos vyriausybės bei Europos Komisija.

25. 2011 m. rugsėjo 15 d. teismo posėdyje dalyvavo ir žodines pastabas pateikė ieškovų pagrindinėje byloje ir Slovakijos vyriausybės bei Komisijos atstovai.

V – Pagrindiniai šalių argumentai

A – *Dėl pirmojo klausimo*

26. *Ieškovai pagrindinėje byloje* tvirtina, jog Direktyvos 93/13 6 straipsnį, pagal kurį nesąžiningos sąlygos nėra privalomos vartotojui, reikia aiškinti taip, kad negaliojančia reikia pripažinti visą sutartį, kurioje nustatytos tokios sąlygos, jei taip yra palankiau vartotojui ir jeigu jis reikalauja pripažinti sutartį negaliojančia.

27. *Vokietijos vyriausybė* teigia, kad Direktyvos 93/13 6 straipsnyje įtvirtintas principas, pagal kurį sutartis su nustatytomis nesąžiningomis sąlygomis toliau lieka galioti. Sutartis gali būti pripažinta negaliojančia tik išimties tvarka ir būtent tada, kai be tokių sąlygų ji negali išlikti. Tačiau kadangi Direktyva 93/13 siekiama minimaliai suderinti nacionalinės teisės aktus dėl nesąžiningų sąlygų, valstybės narės gali numatyti tvarką, pagal kurią, nustačius nesąžiningas sąlygas, niekine pripažįstama visa sutartis, jei tai yra palankiau vartotojui.

28. *Ispanijos vyriausybė* nurodo, kad Direktyva 93/13 veikiau siekiama užtikrinti vartotojo apsaugą prekybininko atžvilgiu, o ne sutarties šalių autonomiją. Atsižvelgiant į vartotojų apsaugos tikslą, visa sutartis gali būti pripažinta neprivaloma vartotojui, jei net pašalinus nesąžiningas sąlygas, tokia sutartis yra nepalanki vartotojui.

29. *Slovakijos vyriausybė*, nurodydama į Teisingumo Teismo praktiką, tvirtina, kad nustatyti, ar ginčijama sutartis gali toliau galioti be nesąžiningų sąlygų, turi nacionalinis teismas. Šis teismas, vadovaudamasis nacionalinės teisės aktais, turi dėl tokios situacijos priimti sprendimą, užtikrinantį, kad nesąžiningos sąlygos nebūtų privalomos vartotojui.

30. *Komisija* primena, kad pagal Teisingumo Teismo praktiką nacionalinis teismas, vertindamas konkrečios sutarties sąlygos nesąžiningumą, įpareigojamas taikyti bendruosius Direktyvoje 93/13 nustatytus vertinimo kriterijus. Kadangi neįmanoma iš anksto nuspėti, kurios būtent sutarties sąlygos bus pripažintos nesąžiningomis, taip pat neįmanoma iš anksto nustatyti, ar dėl tokio vertinimo bus pripažinta negaliojančia kredito sutartis.

31. Kalbant apie tokias situacijas, kai sutartis pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį nėra privaloma sutarties šalims, Komisija nurodo, kad taip yra tada, kai be nesąžiningų sąlygų objektyviai tampa neįmanoma toliau taikyti tokią sutartį. Vienos iš sutarties šalių teiginys, kad be tokių sąlygų sutartis iš viso nebūtų sudaryta, dar nėra pagrindas visą sutartį pripažinti negaliojančia. Vis dėlto nacionalinės teisės aktuose gali būti nustatyta, kad visa sutartis, kurioje yra nesąžiningų sąlygų, yra neprivaloma vartotojui, nes Direktyva 93/13 siekiama tik minimalaus valstybių narių teisės sistemų suderinimo, vadinasi, valstybės narės gali užtikrinti aukštesnį vartotojų apsaugos lygį.

B – *Dėl antrojo prejudicinio klausimo*

1. Klaidingai nurodyta bendros kredito kainos metinė norma – nesąžininga komercinė veikla

32. Ir *Vokietijos*, ir *Ispanijos vyriausybė* mano, kad mažesnės už tikrąją bendros kredito kainos metinės normos nurodydamas yra nesąžininga komercinė veikla, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2005/29.

33. Nors Direktyvoje 87/102 nustatyta pareiga nurodyti bendros kredito kainos metinę normą, šiame teisės akte nenumatyta, kokios teisinės pasekmės kyla pateikus klaidingą informaciją. Be to, remiantis Direktyvos 2005/29 II priede esančia nuoroda į Direktyvos 87/102 3 straipsnį, galima daryti išvadą, kad bendros kredito kainos metinė norma yra esminė informacija, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2005/29 7 straipsnį. Todėl tokios informacijos neatskleidimas laikytinas klaidinamu informacijos neatskleidimu, kuris draudžiamas pagal Direktyvos 2005/29 7 straipsnį.

34. *Komisija ir Austrijos vyriausybė* nurodo, kad neteisingas informacijos apie bendros kredito kainos metinę normą pateikimas gali būti vertinamas kaip nesąžininga komercinė veikla; pastaroji pabrėžia, kad tai veikla, draudžiama pagal Direktyvos 2005/29 6 straipsnį. Tačiau, kaip nurodo Komisija, tai įvertinti turi nacionalinis teismas, kuris pirmiausia privalo patikrinti, ar nagrinėjama veikla gali daryti poveikį ekonominiam vidutinio vartotojo elgesiui.

35. *Slovakijos vyriausybės* nuomone, nuoroda į Direktyvą 2005/29 nagrinėjamai bylai nėra svarbi. Kalbant apie šios direktyvos taikymą, pažymėtina, jog iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nematyti, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama prekybininko veiklos strategija būtų skirta produktams parduoti. Todėl informacijos apie bendros kredito kainos metinę normą pateikimas bet kuriuo atveju negali būti vertinamas kaip komercinė veikla.

2. Nesąžiningos komercinės veiklos poveikis sutarties galiojimui

36. *Ieškovų pagrindinėje byloje* nuomone, Direktyva 2005/29, kuria siekiama apsaugoti vartotojus nuo nesąžiningos komercinės veiklos, negali būti taikoma atskirai nuo Direktyvos 93/13 apsaugos sistemos. Todėl ji turi būti aiškinama taip, kad kai nesąžininga komercine veikla vartotojui padaroma žala, į šią aplinkybę taip pat reikia atsižvelgti aiškinant Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalį, būtent kaip į aplinkybę, kuri svarbi vertinant sutarties sąlygos nesąžiningumą. Todėl tokia aplinkybė turi poveikį ir sutarties galiojimui.

37. Tačiau *Vokietijos vyriausybė mano priešingai*: kadangi nagrinėjamose direktyvose nėra vienos į kitą nuorodų, išvada dėl nesąžiningos komercinės veiklos neturi tiesioginio poveikio sutarties sąlygos nesąžiningumo vertinimui. Ji taip pat neturi poveikio sutarties, kurioje numatyta nesąžininga sąlyga, galiojimui, nes, kaip aiškėja iš 3 straipsnio 2 dalies, Direktyva 2005/09 nepažeidžiamos taisyklės dėl sutarties galiojimo. Tačiau nesąžininga veikla gali būti vertinama kaip sutarties sudarymo aplinkybė, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalį.

38. *Ispanijos vyriausybė* mano, kad nesąžininga komercinė veikla, kaip antai neteisingos bendros kredito kainos metinės normos nurodymas, pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalį ir 6 straipsnio 1 dalį turi poveikį visos vartojimo kredito sutarties galiojimui, jei tai yra palankiau vartotojui.

39. *Austrijos vyriausybė* teigia, jog Direktyva 2005/29 atmetama galimybė, kad nesąžininga komercinė veikla gali turėti poveikį vartojimo kredito sutarties galiojimui. Atsižvelgiant į šios direktyvos 13 straipsnį, tokia teisinė pasekmė dėl sutarties pripažinimo niekine yra neproporcinga. Be to, remiantis 3 straipsnio 2 dalimi, kurioje nustatyta, kad šia direktyva nepažeidžiama sutarčių teisė, ypač taisyklės dėl sutarties galiojimo, sudarymo arba padarinių, negalima daryti išvados, kad nesąžiningos komercinės veiklos nustatymas turi poveikį sutarties galiojimui.

40. *Slovakijos vyriausybė*, remdamasi Direktyvos 2005/29 3 straipsnio 2 dalimi, daro išvadą, kad, nagrinėjant klausimą dėl klaidingai nurodytos bendros kredito kainos metinės normos, reikia atsižvelgti į direktyvas 87/102 ir 93/13. Ji remiasi Nutartimi *Pohotovosť*[6] ir pabrėžia, kad klaidingai nurodyta bendros kredito kainos metinė norma laikytina aplinkybe, į kurią gali atsižvelgti nacionalinis teismas, kai vertina, ar sutarties sąlyga yra suformuluota aiškiai ir suprantamai, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnį. Todėl toks vertinimas gali nulemti išvadą dėl sąlygos nesąžiningo pobūdžio net ir tada, kai ji susijusi su pagrindiniu sutarties dalyku.

41. *Komisija* nurodo, kad pagal 3 straipsnio 2 dalį Direktyva 2005/29 nereglamentuoja sutarties galiojimo, tačiau ja siekiama visiškai suderinti taisykles, susijusias su nesąžininga komercine veikla. Todėl nacionalinės nuostatos, pagal kurias už šios direktyvos pažeidimą numatoma sankcija – visos vartojimo kredito sutarties pripažinimas negaliojančia, nėra suderinamos su Europos Sąjungos teisės aktais. Tačiau kadangi Direktyvoje 87/102 už neteisingai nurodytą bendros kredito kainos metinę normą nėra nustatyta konkreti sankcija, be to, ja siekiama tik minimaliai suderinti nacionalines nuostatas kredito sutarčių srityje, valstybės narės gali numatyti atitinkamas nuostatas. Valstybės narės, įgyvendindamos reguliavimo kompetenciją, turi laikytis ekvivalentiškumo ir veiksmingumo principų.

VI – Teisinis vertinimas

A – *Pirminės pastabos*

42. Prejudiciniai klausimai yra susiję su įvairiais apsaugos sistemos, kurią Sąjungos teisės aktų leidėjas sukūrė siekdamas apsaugoti vartotojus nuo prekybininkų sutartyse su vartotojais naudojamų nesąžiningų sąlygų, aspektais. Norint teisingai ir objektyviai išdėstyti šių aspektų kontekstą, būtų logiška prieš pradedant juos nagrinėti trumpai išdėstyti pagrindinius šios apsaugos sistemos elementus, kuriuos iš pradžių nustatė Sąjungos teisės aktų leidėjas ir kurie vėliau buvo išplėtoti Teisingumo Teismo praktikoje.

43. Remiantis nusistovėjusia Teisingumo Teismo praktika, Direktyva 93/13 nustatyta apsaugos sistema grindžiama mintimi, kad vartotojo padėtis yra mažiau palanki nei prekybininko tiek galimybių derėtis, tiek informacijos lygmens atžvilgiu, todėl jis sutinka su prekybininko iš anksto nustatytomis sąlygomis, neturėdamas galimybės daryti įtakos jų turiniui[7]. Atsižvelgiant į tokią mažiau palankią situaciją, Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad nesąžiningos sąlygos vartotojams neprivalomos. Kaip aiškėja iš teismo praktikos, tai yra imperatyvi nuostata, kuria siekiama formalią sutarties šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą pakeisti realia pusiausvyra ir taip atkurti jų lygybę[8].

44. Siekdamas užtikrinti Direktyva 93/13 nustatytą apsaugą Teisingumo Teismas ne kartą pabrėžė, kad tarp vartotojo ir prekybininko egzistuojanti nelygybė gali būti kompensuota tik pozityviais su sutartiniais santykiais nesusijusių subjektų veiksmais[9]. Atsižvelgdamas būtent į šiuos principus Teisingumo Teismas nusprendė, kad nacionalinis teismas turi savo iniciatyva įvertinti nesąžiningą sutarties sąlygos pobūdį[10]. Galimybė teismui *ex officio* įvertinti sutarties sąlygos nesąžiningumą, Teisingumo Teismo nuomone, „yra tinkamas būdas pasiekti Direktyvos 93/13 6 straipsnio tikslą, t. y. užtikrinti, kad individualiam vartotojui nebūtų privaloma nesąžininga sąlyga, ir padėti įgyvendinti šios direktyvos 7 straipsnio tikslą, nes toks

6 — 2010 m. lapkričio 16 d. nutartis (C-76/10, Rink. p. I-11557).

7 — Žr. 2000 m. birželio 27 d. Sprendimo *Océano Grupo Editorial ir Salvat Editores* (C-240/98-C-244/98, Rink. p. I-4941) 25 punktą ir 2006 m. spalio 26 d. Sprendimo *Mostaza Claro* (C-168/05, Rink. p. I-10421) 25 punktą.

8 — Žr. 7 išnašoje minėto Sprendimo *Mostaza Claro* 36 punktą ir 2009 m. birželio 4 d. Sprendimo *Pannon GSM* (C-243/08, Rink. p. I-4713) 25 punktą.

9 — Žr. 7 išnašoje minėtų sprendimų *Océano Grupo Editorial* ir *Salvat Editores* 27 punktą ir 7 išnašoje minėto Sprendimo *Mostaza Claro* 26 punktą bei 2009 m. spalio 6 d. Sprendimo *Asturcom Telecomunicaciones* (C-40/08, Rink. p. I-9579) 31 punktą.

10 — 9 išnašoje minėto Sprendimo *Asturcom Telecomunicaciones* 32 punktas.

įvertinimas gali turėti atgrasomąjį poveikį, kuris paskatintų liautis naudoti nesąžiningas sąlygas vartotojų ir prekybininkų sutartyse“ [11]. Be to, Teisingumo Teismas šią teismams suteiktą teisę laiko būtina, kad „būtų užtikrinta veiksminga vartotojo apsauga, atsižvelgiant į, be kita ko, realią galimybę, jog vartotojas nežinos savo teisių ar susidurs su jų įgyvendinimo sunkumais“ [12].

45. Nors klausimai, kuriuos prašyme pateikia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, susiję su pagrindiniais čia nurodytos apsaugos sistemos bruožais, jų dalykas susijęs su skirtingais teisiniais aspektais. Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš pradžių klausia dėl vartotojui pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį suteiktos apsaugos apimties. Galiausiai jis nori sužinoti, ar pagal šios direktyvos nuostatą leidžiama valstybėms narėms savo teisės sistemose numatyti tokias nesąžiningos sutarties sąlygos teisines pasekmes, kai negaliojančia taptų visa sutartis, jei vartotojui tai būtų palankiau negu tolesnis sutarties be nesąžiningų sąlygų galiojimas. Norint atsakyti į šį klausimą, reikia išnagrinėti vartojimo sutarčių pripažinimo iš dalies negaliojančiomis problematiką ir sąlygas, kuriomis jos gali galioti toliau. Antrojo prejudicinio klausimo tema kiek kitokia – juo būtent klausiama dėl teisės instrumentų, kuriais Sąjungos teisės aktų leidėjas siekia užtikrinti vartotojų apsaugą nuo kaip nesąžininga vertinamos komercinės veiklos jų atžvilgiu, sąveikos. Tai pirmiausia direktyvos 93/13 ir 2005/29, kuriomis akivaizdžiai remiasi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Kadangi šis prejudicinis klausimas buvo pateiktas dėl konkrečios vartojimo kredito sutarties sudarymo situacijos, jį nagrinėjant reikia papildomai atsižvelgti ir į Direktyvos 87/102 reikalavimus.

46. Dėl tokių tematinių skirtumų abu prejudicinius klausimus toliau reikia nagrinėti atskirai ir būtent nurodyta eilės tvarka.

B – *Dėl pirmojo prejudicinio klausimo*

47. Norint atsakyti į pirmąjį klausimą, iš pradžių reikia išsiaiškinti, kokios konkrečios nuostatos numatytos Direktyvoje 93/13 dėl galimo tolesnio sutarčių, kuriose naudojamos nesąžiningos sąlygos, galiojimo. Tam reikia išaiškinti svarbias jos nuostatas atsižvelgiant į direktyvos konstatuojamose dalyse nurodytus teisės aktų leidėjo tikslus.

1. Sąjungos teisėje įtvirtintas minimalus apsaugos lygis

48. Atsižvelgiant į tai, kad, pirma, Direktyvoje 93/13 nustatyti tik minimalūs reikalavimai ir, antra, ji netrukdo valstybėms narėms nacionalinės teisės lygmeniu numatyti pavienių nuo jų nukrypti leidžiančių nuostatų, norint nustatyti Sąjungos teisės aktuose numatytos apsaugos apimtį, pirmiausia reikia atsakyti į klausimą, kokias vartotojų apsaugos priemones pagal Direktyvą 93/13 privalo numatyti valstybės narės. Todėl pateikiant išaiškinimą pirmiausia reikia nustatyti, kokius privalomus teisinius tikslus direktyvos leidėjas numatė valstybėms narėms, nes jie galiausiai ir nusako minimalų Sąjungos teisės aktuose numatytos apsaugos lygį. Šiuos reikalavimus reikia atriboti nuo tų nuostatų, kurios suteikia valstybėms narėms diskreciją nustatyti savo teisės sistemą.

11 — 2002 m. lapkričio 21 d. Sprendimo *Cofidis* (C-473/00, Rink. p. I-10875) 32 punktas ir 7 išnašoje minėto Sprendimo *Mostaza Claro* 27 punktas.

12 — 11 išnašoje nurodyto Sprendimo *Cofidis* 33 punktas ir 7 išnašoje nurodyto Sprendimo *Mostaza Claro* 28 punktas.

a) Iš principo tik pavienių sutarties sąlygų negaliojimas

49. Pradėti aiškinti reikia nuo centrinės nuostatos – Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalies pirmos sakinio dalies, nes joje nustatytos teisinės pasekmės, direktyvos leidėjo valia kylančios dėl nesąžiningos sutarties sąlygos naudojimo. Remdamosi šia nuostata, valstybės narės savo teisės sistemoje nustato imperatyvias nuostatas, kad nesąžiningos sąlygos, naudojamos sutartyje, kurią prekybininkas sudaro su vartotoju, „nebūtų privalomos vartotojui“. Jau iš šios nuostatos formuluotės aiškėja, kad direktyvos leidėjas teisinę negaliojimo pasekmę nustatė tik vartotojo naudai, nes nesąžininga pripažinta sutarties sąlyga netampa neprivaloma prekybininkui.

50. Šią nuostatą papildo 6 straipsnio 1 dalies antra sakinio dalis, kuri tam tikra prasme pirmąją taisyklę patikslina. Pagal ją valstybės narės įpareigojamos užtikrinti, kad „kad sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų“. Pagal šią nuostatą nesąžiningos sutarties sąlygos nustatymo pasekmė paprastai yra vien šios sąlygos negaliojimas, tačiau kita sutarties dalis lieka galioti ir, pašalinus buvusį neatitikimą vartotojo nenaudai, yra privaloma sutarties šalims. Tai atitinka ir generalinio advokato A. Tizzano išaiškinimą išvadoje, pateiktoje dar byloje *Ynos*[13]. Kaip įtikinamai jis nurodė, šią nuostatą reikia aiškinti atsižvelgiant į teisės aktų leidėjo tikslą. Ja būtent siekiama pagerinti vartotojo sutartinę padėtį neleidžiant, kad jam būtų privaloma nesąžininga sąlyga. Tačiau neturi būti apsaugomas prekybininkas, kuriam vienos ar kelių sąlygų pašalinimas gali būti mažiau palankus ir kuris tikrai gali būti suinteresuotas išsivaduoti nuo pareigų pagal sutartį[14]. 6 straipsnio 1 dalyje nustatytas apsaugos tikslas nebūtų pasiektas, jei dėl vienos ar kelių sutarties sąlygų negaliojimo kas kartą taptų negaliojanti visa sutartis, neatsižvelgiant į jokius kitus veiksnius.

51. Todėl Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalies nuostatą galima suprasti taip, kad valstybės narės iš principo nėra įpareigotos esant nesąžiningai sąlygai negaliojančia pripažinti visą sutartį. Atvirkščiai, vartotojo atžvilgiu kylanti negaliojimo pasekmė apribojama tik konkrečia nuostata, o pati sutartis išlieka galioti.[15]

b) Išimtinais atvejais – visos sutarties negaliojimas

52. Vis dėlto, kaip aiškiai matyti iš direktyvos 6 straipsnio 1 dalies antroje sakinio dalyje esančio sąlygos sakinio („jei“), tokia teisinė tolesnio sutarties galiojimo pasekmė nėra be išimčių. Sutartis be nesąžiningų sąlygų toliau galioja abiem sutarties šalims, jei tai apskritai yra įmanoma. Kitaip sakant, sutartis nėra privaloma tada, kai be nesąžiningų sąlygų ji negali išlikti.

53. Dėl tokios išvados kyla dar vienas klausimas, t. y. kokiais kriterijais reikia remtis vertinant, ar sutartis be nesąžiningos sąlygos iš viso „gali išlikti“. Atsakyti į šį klausimą ypač svarbu todėl, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo išaiškinti, koks vaidmuo tenka vartotojo faktiniam ir (arba) tariamam interesui nebūti saistomam sutarties.

54. Kaip teisingai nurodė daugelis proceso šalių, teoriškai galima vertinti arba remiantis subjektyviais, arba objektyviais kriterijais. Vertinant remiantis subjektyviais kriterijais, kai svarbus yra vartotojo, kaip sutarties šalies, faktinis ir (arba) tariamas interesas, nacionalinis teismas kiekvienu konkrečiu atveju turėtų patikrinti, ar vartotojui nebūtų palankiau negaliojančia pripažinti visą sutartį. Tačiau galima vertinti ir remiantis objektyviais kriterijais, pavyzdžiui, kaip svarbų kriterijų taikyti galimybę vykdyti sutartį, nepaisant jos pavienių sąlygų pripažinimo negaliojančiomis.

13 — 2005 m. rugsėjo 22 d. generalinio advokato A. Tizzano išvada byloje *Ynos* (2006 m. sausio 10 d. sprendimas, C-302/04, Rink. p. I-371).

14 — Ten pat, 80 punktas.

15 — Taip mano ir T. Pfeiffer, *Das Recht der Europäischen Union*, E. Grabitz ir M. Hilf (leid.), IV tomas, A5, 6 straipsnis, 10 punktas, p. 3, kuris remdamasis direktyvos 6 straipsnio 1 dalies antra įtrauka daro išvadą, kad, nustačius sąlygos nesąžiningumą, teisinės pasekmės (nelygu nacionalinės teisės sistema: sąlygos neegzistavimas, absoliutus arba santykinis sąlygos negaliojimas arba neprivalomumas) paprastai kyla tik tos nesąžiningos sąlygos atžvilgiu, o tai reiškia, kad kita sutarties dalis galioja toliau.

55. Paprastai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prejudiciniu klausimu apibrėžia būsimo teisinio nagrinėjimo dalyką. Šiuo atveju reikia nurodyti, kad prejudicinio klausimo dalykas yra susijęs vien su subjektyvių kriterijų svarba, būtent su galimu sutarties naudingumu vartotojui vertinant tolesnio sutarties galiojimo galimybę. Todėl savo nagrinėjimą Teisingumo Teismas iš principo galėtų šiuo aspektu apriboti, nes nėra būtina išplėsti nagrinėjimo dalyką ir analizuoti kitų kriterijų svarbą. Todėl visų pirma patikrinsiu, ar pagal Direktyvą 93/19 valstybės narės įpareigojamos savo nacionalinės teisės nuostatose numatyti, kad, sprendžiant dėl tolesnio iš dalies niekine pripažintos sutarties galiojimo, reikia atsižvelgti į faktinį ir (arba) tariamą vartotojo interesą toliau būti saistomam šios sutarties.

56. Mano nuomone, į šį klausimą reikia aiškiai atsakyti neigiamai. Galima pateikti svarių argumentų, prieštaraujančių išaiškinimui, kad, vertinant, ar sutartis be nesąžiningų sąlygų gali toliau galioti pagal 6 straipsnio 1 dalies antrą sakinį, reikia taikyti subjektyvius kriterijus.

57. Vienas argumentų, prieštaraujančių tokiam išaiškinimui, aiškėja iš Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalies formuluotės.

58. Iš tiesų direktyvoje nėra kalbinės nuorodos, kad visa sutartis pripažįstama negaliojančia, kai tai palankiau vartotojui. Ši nuostata yra būtent suformuluota taip, jog leidžia veikiau daryti išvadą, kad direktyvos leidėjas visos sutarties negaliojimą siekė numatyti tik nedaugeliu išimtinių atvejų. Tai matyti iš aplinkybės, kad teisines pasekmes jis nurodo šalutiniame sakinyje ir jas apriboja tik priskirdamas prie aiškiai nustatytų atvejų. Šios direktyvos nuostatos versijų skirtingomis kalbomis palyginimas tik dar labiau pagrindžia čia pateikiamą aiškinimą, kad įprastu atveju sutartis galioja toliau ir jos tolesnis galiojimas nėra susijęs su galbūt palankesne vartotojo situacija.

59. Tokį išaiškinimą patvirtina Direktyvos 93/13 22 konstatuojamoji dalis, kuri suformuluota dar aiškiau negu pati taisyklė. Iš jos aiškėja, kad, neatsižvelgiant į 6 straipsnio 1 dalyje nustatytą konkrečių nesąžiningų sąlygų neprivalomą pobūdį, „sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų“. Iš šios formuluotės aiškėja objektyvi tolesnio nagrinėjamos sutarties galiojimo galimybė. Vis dėlto dėl tolesnio sutarties galiojimo bet kuriuo atveju sprendžia ne tik viena iš sutarties šalių, bet veikiau neutrali šalis, kuri turi atlikti objektyvų vertinimą. Direktyvos leidėjas niekur nenustatė, jog aplinkybė, kad sutarties neprivalomas pobūdis yra palankesnis vartotojui, laikytina svarbesniu kriterijumi. Jei teisės aktų leidėjas būtų manęs, kad šis aspektas svarbus, jis į šią nuostatą būtų įtraukęs subjektyvų kriterijų, kaip antai vartotojo interesą toliau likti saistomam iš dalies negaliojančios sutarties. Tai, kad jis to nepadarė, rodo, jog buvo sąmoningai nuspręsta tokiam reguliavimui nepritarti.

60. Vadinasi, bet kuriuo atveju nei iš direktyvos teksto, nei iš jos struktūros negalima daryti išvados, kad, vertinant, ar sutartis gali toliau galioti be nesąžiningos sąlygos, kaip tai suprantama pagal 6 straipsnio 1 dalį, reikia atsižvelgti į vartotojo situaciją ir į tai, kad jis galbūt atsidurtų palankesnėje situacijoje panaikinus sutartį.

61. Tokia išvada darytina ir tada, kai Direktyva 93/13 aiškinama atsižvelgiant į jos logiką ir tikslą.

62. Kaip jau nurodžiau šios išvados įvadinėje dalyje, Direktyva 93/13 sukurta apsaugos sistema grindžiama mintimi, kad vartotojas yra silpnesnioji sutarties šalis tiek galimybių derėtis, tiek informacijos lygmens atžvilgiu, todėl jis sutinka su prekybininko iš anksto nustatytomis sąlygomis, neturėdamas galimybės daryti įtakos jų turiniui. Dėl to galintis atsirasti neatitikimas tarp teisių ir pareigų, kylančių iš sutarties, kaip tai suprantama pagal direktyvos 3 straipsnio 1 dalį, Sąjungos teisės aktų leidėjo valia pašalinamas Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta taisykle, kad nesąžiningomis laikomos sąlygos pripažįstamos neprivalomomis vartotojams. Teisingumo Teismas šią nuostatą teisingai aiškino kaip imperatyvią nuostatą, kuria siekiama formalią sutarties šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą pakeisti realia pusiausvyra ir taip atkurti šalių lygybę.

63. Kaip aiškėja iš 6 konstatuojamosios dalies, įgyvendinant šį tikslą Direktyva 93/13 siekiama „iš šių sutarčių pašalinti nesąžiningas sąlygas“. Tačiau, kaip jau buvo konstatuota, ja nesiekiama dėl sutartyje naudojamos nesąžiningos sąlygos pripažinti negaliojančia visos sutarties. Direktyvos leidėjas vien siekia sugrąžinti pusiausvyrą, o ne panaikinti visą sutartį. Visos sutarties pripažinimas negaliojančia, atsižvelgiant į vartotojo interesą, nepadėtų atkurti sutarties šalių lygybės. Veiksmai, kuriais siekiama atkurti sutarties, sudarytos vadovaujantis abiejų sutarties šalių autonomija, pusiausvyrą, būtent turėtų sutartį pataisyti, bet jokiu būdu ne panaikinti.

64. Be to, tai sugriautų savarankiškos komercinės prekybininko veiklos pagrindą. Dėl tokios reguliavimo sistemos, kategoriškai ir be išimčių nustatančios, kad sutartis turi būti pripažinta negaliojančia, kai tai palankiau tik vienai sutarties šaliai, nukentėtų sutarties šalių autonomija. Būtent palankesnėje situacijoje atsidurtų vien vartotojas, nes jis būtų atleistas nuo atsakomybės išsamiai apsvarstyti sutartinių įsipareigojimų, kuriuos ketina prisiimti, naudą ir trūkumus ir atitinkamai imtis protingų veiksmų. Direktyvos leidėjas tinkamai atsižvelgia į šį principą, kuris Sąjungos teisės sistemoje yra labai svarbus [16], todėl apsiriboja tik būtinomis priemonėmis, kurios padeda sugrąžinti sutarties šalių lygybę, tačiau nustato, kad sutarties šalims privalomi esami, laisva valia jų sudaryti susitarimai.

65. Visai kitokia teisinė situacija susiklostytų tada, kai, vertinant, ar nustačius nesąžiningas sąlygas, sutartis gali galioti toliau, būtų atsižvelgiama vien į tai, kuri situacija yra palankesnė vartotojui. Tokiu atveju kiltų pavojus vėl iškreipti vartotojo ir prekybininko santykį ir šį kartą – vien vartotojo naudai. Nors būtų pašalintas ankstesnis sutarties šalių teisių ir pareigų neatitikimas prekybininko naudai, o tai atitiktų direktyvos tikslus, nebūtų pasiektas direktyvoje nustatytas pusiausvyros tikslas. Direktyvos leidėjas siekė pašalinti vartotojui nepalankius trūkumus. Tačiau nėra pagrindo manyti, kad jis siekė padaryti vartotojo teisinę situaciją palankesnę už situaciją, kai paprastai yra dvi lygiavertės sutarties šalys, turinčios komercinių santykių. Juk nėra jokio objektyvaus pagrindo, galinčio pateisinti vartotojo atleidimą nuo įsipareigojimų pagal sutartį, sudarytą su kita lygiaverte šalimi, jeigu jis šiuos įsipareigojimus prisiėmė laisva valia ir suvokdamas jų dydį.

66. Tai atitinka ir generalinio advokato A. Tizzano nuomonę, kurią jis išdėstė išvadoje byloje *Ynos*. Ten jis nurodė, kad nuo Direktyvoje 93/13 nustatytos tvarkos, pagal kurią, nepaisant nesąžiningos sąlygos, sutartis galioja toliau, galima nukrypti tik tuo atveju, kai minėta sutartis objektyviai negali galioti be nesąžiningos sąlygos; tačiau ne tada, kai iš *ex-post* atlikto vertinimo paaiškėja, kad viena iš sutarties šalių be šios sąlygos sutarties iš viso nebūtų sudariusi [17].

67. Galiausiai argumentai, pateikti dėl būtinybės laikytis sutarties šalių autonomijos principo ir užtikrinti sutartinių prekybininko ir vartotojo santykių pusiausvyrą, turi būti vertinami atsižvelgiant į kitą direktyvos tikslą. Juk reikia prisiminti, kad pagal 1 konstatuojamąją dalį Direktyva 93/13 buvo priimta siekiant laipsniškai sukurti vidaus rinką [18]. Kaip matyti iš jos 2 ir 3 konstatuojamųjų dalių, ja siekiama panaikinti nacionalinės teisės aktuose, reglamentuojančiuose nesąžiningas sąlygas sutartyse su vartotojais, esančius didelius skirtumus. Pagal 7 konstatuojamąją dalį direktyvos leidėjas siekė ne tik užtikrinti geresnę vartotojų apsaugą, bet ir skatinti į šios direktyvos taikymo sritį patenkančią komercinę veiklą („kadangi tokiu būdu bus palengvinta prekių pardavėjų bei paslaugų tiekėjų užduotis parduoti prekes ar tiekti paslaugas tiek savo šalyje, tiek visoje vidaus rinkoje“). Vis dėlto komercinė

16 — Teisingumo Teismas savo praktikoje dažnai rėmėsi įvairiomis šalių valios autonomijos principo formomis. Žr. 2006 m. kovo 9 d. Sprendimo *Werhof* (C-499/04, Rink. p. I-2397) 23 punktą; 1999 m. spalio 5 d. Sprendimo *Ispanija prieš Komisiją* (C-240/97, Rink. p. I-6571) 99 punktą; 1998 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Bellone prieš Yokohama* (C-215/97, Rink. p. I-2191) 14 punktą ir 1991 m. liepos 10 d. Sprendimo *Neu ir kt.* (C-90/90 ir 91/90, Rink. p. I-3617) 13 punktą.

17 — 13 išnašoje minėtos išvados byloje *Ynos* 79 punktas.

18 — Tokiomis aplinkybėmis reikia atsižvelgti į tai, kad nustatydamas vidaus rinkos tikslą Sąjungos teisės aktų leidėjas kartu reikalauja laikytis šalių valios autonomijos principo, kurio išraiška yra minėta sutarties šalių laisvės. Šalių valios autonomija, rinkos ekonomika ir konkurencija yra tarpusavyje susijusios (žr. K. Riesenhuber, *Privatrechtsgesellschaft: Entwicklung, Stand und Verfassung des Privatrechts*, Tiubingenas, 2007, p. 13 ir paskesni). Šalių valios autonomija reikalauja rinkos ir nulemia konkurenciją, konkurencijos apsauga nuo iškraipymo užtikrina rinkos egzistavimą, taigi ir suinteresuotų šalių pasirinkimo laisvę. Principas, kad privatus asmuo laisva valia formuoja savo teisinius santykius, yra svarbus bendras pagrindinių laisvių, kurios suteikia privatiems asmenims galimybę plėtoti savo veiklą už valstybės narės ribų, bruožas.

veikla gali būti plėtojama tik tada, kai prekybininkams užtikrinamas teisinis saugumas. Jo dalis yra prekybininkų teisėtų lūkesčių dėl sutartinių santykių tęstinumo apsauga. Tvarka, pagal kurią sutarties galiojimas priklauso tik nuo vienos sutarties šalies interesų, ne tik neskatina šio pasitikėjimo, bet, priešingai – gali jį sugriauti ilgam. Ta apimtimi, kuria, galbūt, sumažės prekybininkų pasirengimas sudaryti sutartis su vartotojais, tam tikromis aplinkybėmis gali būti pažeistas ir nustatytas tikslas – sukurti vidaus rinką. Į tai atsižvelgiama ir Direktyvos 93/13 6 straipsnio nuostata, kurioje apsiribojama tik siekiu užtikrinti sutartinių santykių pusiausvyrą.

68. Remiantis išdėstytais argumentais darytina išvada, kad subjektyvi vartotojo nuomonė dėl kitos sutarties dalies, kuri nelaikoma nesąžininga, negali būti lemiamas kriterijus, kuriuo remiantis priimamas sprendimas dėl sutarties likimo. Atvirkščiai, mano nuomone, svarbiau yra atsižvelgti į kitus veiksnius, pavyzdžiui, objektyviai įvertinti, ar iš tikrųjų yra galimybė toliau vykdyti sutartį [19]. Tam tikromis aplinkybėmis tokios galimybės gali ir nebūti, jei, abiejų sutarties šalių nuomone, dėl vienos ar kelių sąlygų negaliojimo nelieka sutarties sudarymo pagrindo [20]. Išimties tvarka, pavyzdžiui, visa sutartis galėtų būti pripažinta negaliojančia, jei galima prielaida, kad pagal suderintą abiejų šalių faktinę arba hipotetinę valią be negaliojančios sutarties dalies sandoris nebūtų buvęs sudarytas, nes pasikeitė sutarties *tikslas* arba *teisinis pobūdis*. Ar šios sąlygos įvykdytos kiekvienu konkrečiu atveju, turi patikrinti nacionalinis teismas, kuriam patikėta taikyti Direktyvą 93/13 arba ją įgyvendinančią nacionalinę teisę.

69. Vertinant, ar, nepaisant nesąžiningos sąlygos buvimo, sutartis gali galioti toliau [21], svarbus vaidmuo tenka nacionaliniam teismui, todėl kad jis yra geriausiai susipažinęs ne tik su nacionalinės teisės aktais, bet ir su faktinėmis nagrinėjamos bylos aplinkybėmis. Tokiomis aplinkybėmis reikia paminėti Sprendimą *Freiburger Kommunalbauten* [22], kuriame Teisingumo Teismas nurodė, kad konkrečios sutarties sąlygos nesąžiningumas pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnį vertinamas „atsižvelgiant į prekių ar paslaugų, dėl kurių buvo sudaryta sutartis, pobūdį ir vadovaujantis visomis sutarties sudarymo aplinkybėmis<...>“ [23]. Tame sprendime Teisingumo Teismas ypač pabrėžė, kad ginčijamos sutarties sąlygos turi būti vertinamos atsižvelgiant į visą bylai svarbių nacionalinės teisės aktų kontekstą. Jis būtent nusprendė, kad „taip pat reikia įvertinti pasekmes, kurias ši sąlyga gali sukelti sutarčiai atsižvelgiant į taikytiną teisę, o dėl to reikia išnagrinėti nacionalinės teisės sistemą“ [24]. Vadinasi, darytina išvada, kad nacionaliniam teismui taip pat tenka svarbus vaidmuo vertinant, ar, pripažinus dalį sutarties negaliojančia, ji lieka galioti toliau [25].

19 — E. Kapnopoulou, *Das Recht der missbräuchlichen Klausel in der Europäischen Union*, Tiubingenas, 1997, p. 152, mano, kad bet kuriuo atveju nėra galimybės toliau vykdyti sutartį tada, kai spragos, atsiradusios dėl pavienių jos sąlygų pripažinimo nesąžiningomis, galiausiai pasirodo per didelės.

20 — Pagal teksto versiją vokiečių kalba sutartis gali išlikti galioti tik „tuo pačiu pagrindu“ („auf derselben Grundlage“). Tokia nelabai aiškia formuluote norima pasakyti, kad kita sutarties dalis lieka galioti tomis pačiomis sąlygomis. Tai matyti palyginus teksto versijas kitomis kalbomis, kuriose bendrai nurodytos sutarties sąlygos (prancūzų k.: „selon les mêmes termes“; anglų k.: „upon these terms“; italų k.: „secondi i medesimi termini“; ispanų k.: „en los mismos términos“). Tokia sąlyga įvykdoma, kai sutartis, atsižvelgiant į jos tikslą ir teisinę prigimtį, gali toliau galioti ir be nesąžiningų sąlygų (žr. T. Pfeiffer, straipsnis nurodytas 15 išnašoje, 11 punktas, p. 3).

21 — Žr. 6 išnašoje nurodytos Nutarties *Pohotovosť* 61 punktą.

22 — 2004 m. balandžio 1 d. Sprendimas *Freiburger Kommunalbauten* (C-237/02, Rink. p. I-3403).

23 — Ten pat, 21 punktas.

24 — Ten pat. Pasekmės, kurios atsiranda nustačius nesąžiningą sutarties sąlygą, skirtingose teisės sistemose gali skirtis. Todėl Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalyje neutraliai nustatyta, kad nesąžiningos sutarties sąlygos vartotojui yra „neprivalomos“. Šioje nuostatoje nustatomas vien tam tikras rezultatas, kurio pasiekimą valstybės narės turi užtikrinti perkėlusios šią direktyvą į nacionalinę teisę, tačiau nėra konkrečiai nustatyta, ar šias sąlygas reikia pripažinti niekinėmis ir (arba) negaliojančiomis. Tai veikiau patikėta reglamentuoti nacionalinės teisės aktais, kuriuose nustatytos konkrečios teisinės pasekmės. Sąjungos teisės aktų leidėjas vartoja neutralias sąvokas, taip pripažindamas Sąjungoje egzistuojančių civilinės teisės sistemų įvairovę ir tradicijas (dėl Europos civilinės teisės kilmės žr. M. Rainer, *Introduction to Comparative Law*, Viena, 2010, p. 27 ir paskesni).

25 — Žr. E. Kapnopoulou (nurodyta 19 išnašoje, p. 151), kuri nurodo, kad Direktyvoje 93/13 nėra išsamios ir galutinės teisinių pasekmių koncepcijos. Joje pateiktos tik gairės, o dėl konkrečių teisinių pasekmių nuostatų nurodoma į nacionalinę valstybių narių teisę. Tolesnis spragų turinčių sutarčių likimas turi būti reglamentuotas nacionalinės teisės sistemose. Atsižvelgiant į konkrečią situaciją, galima taikyti dispozityvią teisę, papildomą sutarties aiškinimą, sutarties perkvalifikavimą arba visos sutarties negaliojimą.

70. Apibendrinant reikia pripažinti, kad pagal Sąjungos teisės aktus valstybės narės nėra įpareigotos nacionalinės teisės nuostatose numatyti, kad, pripažinus vartojimo sutarties sąlygas nesąžiningomis, vartotojui tampa neprivaloma visa sutartis, jei tai jam yra palankiau. Todėl valstybių narių teisės aktuose nustatyta tvarka, pagal kurią vertinant sutarties galiojimą nereikia atsižvelgti į faktinį arba tariamą vartotojo interesą dėl tokios sutarties neprivalomo pobūdžio, nepažeidžia Direktyvoje 93/13 nustatyto apsaugos lygio.

2. Valstybių narių turima diskrecija padidinti apsaugos lygį

71. Vis dėlto reikia prisiminti, kad Direktyva 93/13, kaip aiškiai nurodyta jos 12 konstatuojamoje dalyje, nesąžiningas sąlygas reglamentuojantys nacionalinės teisės aktai buvo suderinti tik iš dalies ir minimaliai [26]. Toks minimalaus suderinimo tikslas aiškiai matyti iš direktyvos 8 straipsnyje valstybėms narėms numatytos teisės priimti griežtesnes Sutartį atitinkančias nuostatas šia direktyva reglamentuojamoje srityje, siekiant užtikrinti maksimalią vartotojo apsaugą. Iš šios nuostatos *a contrario* taip pat išplaukia, kad apsaugos sumažinimas, t. y. užtikrinant žemesnį nei numatytas direktyvos tiksluose vartotojų apsaugos lygį, pažeistų direktyvos reikalavimus. Kaip jau esu nurodžiusi išvadoje byloje *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid*, toks minimalus suderinimo tikslas suteikia valstybėms narėms didelę diskreciją [27], kurios bendros ribos nustatomos remiantis vien Sąjungos teise, ypač pirminės teisės aktais [28].

72. Todėl siekdamos apsaugoti vartotojus valstybės narės gali nustatyti ir griežtesnes negaliojimo pasekmes už numatytąsias Direktyvos 93/13 6 straipsnyje. Nustatydamos griežtesnę 8 straipsniu grindžiamą nacionalinę tvarką, pagal kurią visa sutartis pripažįstama negaliojančia, kai joje naudojamos viena ar kelios nesąžiningos sąlygos, jei tai yra palankiau vartotojui [29], jos teisėtai įgyvendina Sąjungos teisės aktų leidėjo suteiktą teisę siekti aukštesnio vartotojų apsaugos lygio.

73. Tokia nacionalinė tvarka, kuria siekiama vartotojų apsaugos, neprieštarauja minėtam vidaus rinkos sukūrimo tikslui [30], jeigu ja nėra neproporcingai ribojamos pagrindinės laisvės [31]. Tačiau galiausiai tai reikia vertinti atsižvelgiant į konkrečios nacionalinės tvarkos turinį.

74. Remiantis tuo, kas buvo išdėstyta, galima daryti išvadą, kad valstybės narės gali nacionalinės teisės sistemoje numatyti visos sutarties negaliojimą kaip teisinę pasekmę tais atvejais, kai vartotojui tai yra palankiau nei sutarties tolesnis galiojimas. Sąjungos teisės aktuose nėra nustatytas reikalavimas, kad negaliojimas, kaip teisinė pasekmė, būtų taikomas tik konkrečiai sutarties sąlygai.

C – *Dėl antrojo prejudicinio klausimo*

75. Antrąjį klausimą sudaro dvi dalys. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pirma klausimo dalimi prašo išaiškinti, ar klaidingai nurodytą bendros kredito kainos metinę normą reikia vertinti kaip nesąžiningą komercinę veiklą pagal Direktyvą 2005/29. Antra klausimo dalimi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia sužinoti, kokį poveikį tokios nesąžiningos veiklos pripažinimas turi nagrinėjamos sutarties galiojimui.

26 — Žr. 2010 m. birželio 3 d. Sprendimo *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* (C-484/08, Rink. p. I-4785) 28 ir 29 punktus.

27 — Ten pat, 28 ir 29 punktai.

28 — Valstybės narės, įgyvendindamos joms direktyvos 8 straipsnyje suteiktą teisę, turi atsižvelgti į bendras Sąjungos teisės aktuose nustatytas ribas, ypač į pirminę teisę, įskaitant pagrindines laisves, taip pat antrinę teisę (žr. E. Kapnopoulou, nurodyta 19 išnašoje, p. 163).

29 — Kaip teisingai tvirtina E. Kapnopoulou (nurodyta 19 išnašoje, p. 162), valstybės narės gali numatyti tik tokias nuostatas, kurios, palyginti su Direktyvoje 93/13 nustatytu apsaugos lygiu, užtikrina „daugiau“, bet ne „kitaip“ ir jokiu būdu ne „mažiau“.

30 — Žr. šios išvados 67 punktą.

31 — Kalbant apie konkrečią veiklą, t. y. kredito teikimą komerciniais tikslais, svarbiausia atsižvelgti į laisvę teikti paslaugas, taip pat, tik šiek tiek mažiau, į laisvą kapitalo judėjimą (žr. 2006 m. spalio 3 d. Sprendimą *Fidium Finanz* (C-452/04, Rink. p. I-9521, 43 punktas); dėl laisvo paslaugų judėjimo žr. F. Weiss ir F. Wooldridge, *Free Movement of Persons within the European Community*, 2-asis leidimas, Alphen aan den Rijn, 2007, p. 123 ir paskesni) Tačiau dėl kilnojamojo turto pirkimo sutarties svarbiausia atsižvelgti į laisvą prekių judėjimą.

1. Pirma klausimo dalis: klaidingai nurodyta bendros kredito kainos metinė norma.

a) Dėl Direktyvos 2005/09

76. Dėl pirmojo klausimo iš pradžių reikia nurodyti, kad Direktyva 2005/29 visiškai suderinamos normos, susijusios su nesąžininga įmonių komercine veikla vartotojų atžvilgiu. Todėl valstybės narės, kitaip negu įgyvendindamos Direktyvą 93/13, negali numatyti griežtesnių priemonių už tas, kurios nustatytos direktyvoje, net jei siekiama užtikrinti didesnį vartotojų apsaugos lygį [32].

77. Esminė Direktyvos 2005/29 nuostata yra 5 straipsnis, kuriame įtvirtinamas nesąžiningos komercinės veiklos draudimas, be to, numatomi kriterijai, kuriais remiantis apibrėžiamas toks nesąžiningas pobūdis. Taigi pagal 5 straipsnio 2 dalį komercinė veikla yra nesąžininga, jeigu ji prieštarauja profesinio atidumo reikalavimams ir iš esmės iškraipo arba gali iškraipyti vidutinio vartotojo ekonominį elgesį siūlomo produkto atžvilgiu. Be to, direktyvos 5 straipsnio 4 dalyje apibrėžiamos dvi aiškios nesąžiningos komercinės veiklos kategorijos, t. y. „klaidinanti komercinė veikla“ ir „agresyvi komercinė veikla“, kurios atitinka direktyvos 6 ir 7 bei 8 ir 9 straipsniuose nustatytus kriterijus. Galiausiai direktyvos I priede taip pat pateikiamas išsamus sąrašas, kurį sudaro 31 komercinės veiklos rūšis, pagal šios direktyvos 5 straipsnio 5 dalį „bet kuriomis aplinkybėmis“ laikoma nesąžininga veikla. Todėl, kaip aiškiai nurodyta šios direktyvos 17 konstatuojamojoje dalyje, tik šias komercinės veiklos rūšis galima laikyti nesąžininga veikla, nevertinant kiekvieno konkretaus atvejo pagal direktyvos 5–9 straipsnių nuostatas.

78. Taigi taikydami teisę nacionaliniai teismai ir administracinės institucijos pirmiausia turi atsižvelgti į I priede esantį sąrašą, kuriame nurodytas 31 atvejis, kai komercinė veikla yra nesąžininga. Jei komercinė veikla gali būti priskirta prie vieno iš sąraše nurodytų atvejų, ji yra draudžiama, nereikia atlikti išsamesnio tyrimo, pavyzdžiui, dėl atitinkamos veiklos poveikio. Jei konkretus atvejis nepatenka į šį draudžiamos veiklos rūšių sąrašą, būtina įvertinti, ar nėra kurio nors iš dviejų bendroje nuostatoje numatytų pavyzdinių atvejų – klaidinamos ar agresyvios komercinės veiklos. Tik jei taip nėra, tiesiogiai taikoma bendroji nuostata, numatyta direktyvos 5 straipsnio 1 dalyje [33].

b) Direktyvos 2005/29 taikymo sritis

i) Komercinės veiklos buvimas

79. Tačiau prieš pradedant tikrinti komercinės veiklos nesąžiningumą atsižvelgiant į visas konkretaus atvejo aplinkybes reikia nustatyti, ar pagrindinės bylos situacija iš viso patenka į Direktyvos 2005/29 taikymo sritį. Tam komercinė veikla, kuri nagrinėjama pagrindinėje byloje, būtent vartojimo kredito sutarties sudarymas, turi atitikti 2 straipsnio d punkte pateiktą teisinę sąvokos „įmonių komercinė veikla vartotojų atžvilgiu“ apibrėžtį.

80. Šiuo klausimu reikia nurodyti, kad direktyvos 2 straipsnio d punkte pateikiama labai plati sąvokos „komercinė veikla“ formuluotė, pagal kurią „bet kuris prekybininko atliekamas veiksmas, neveikimas, elgesys arba pareiškimas, komercinis pranešimas, įskaitant reklamą ir prekybą, tiesiogiai susijęs su produkto pardavimo skatinimu, pardavimu arba tiekimu vartotojams [34]. Todėl ši apibrėžtis apima visus prekybininko veiksmus, kuriais siekiama paveikti vartotoją, kad jis sudarytų sutartį [35]. Remiantis tokia

32 — Žr. 2010 m. lapkričio 9 d. Sprendimo *Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag* (C-540/08, Rink. p. I-10909) 27 ir 30 punktus; 2010 m. sausio 14 d. Sprendimo *Plus Warenhandelsgesellschaft* (C-304/08, Rink. p. 2010) 41 punktą ir 2009 m. balandžio 23 d. Sprendimo *VTB-VAB und Galatea* (C-261/07 ir C-299/07, Rink. p. I-2949) 52 punktą.

33 — Žr. mano 2009 m. rugsėjo 3 d. išvados byloje *Plus Warenhandelsgesellschaft* (sprendimas nurodytas 32 išnašoje) 74 punktą.

34 — Žr. 32 išnašoje minėto Sprendimo *Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag* 17 punktą.

35 — Žr. S. Orlando „The Use of Unfair Contractual Terms as an Unfair Commercial Practice“, *European Review of Contract Law*, 7 tomas, 2007, Nr. 1, p. 40, kurio nuomone, komercinė veikla apima visus prekybininko veiksmus, galinčius daryti poveikį vartotojo sprendimui sudaryti sutartį.

plačia apibrėžtimi, pagrindinėje byloje nagrinėjamas kredito sandorių komerciniu pagrindu siūlymas vartotojams taip pat gali būti vertinamas kaip veiksmas, susijęs su produkto, būtent finansinės paslaugos, pardavimu. Todėl pagrindinėje byloje, kitaip, negu tvirtina Slovakijos vyriausybė [36], nagrinėjama „komercinė veikla“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2005/29 2 straipsnio d punktą.

ii) Direktyvos 3 straipsnio 2 dalyje nustatyto ribojimo reikšmė

81. Kadangi pagrindinėje byloje nagrinėjama veikla atitinka „komercinės veiklos“ apibrėžtį plačiąja prasme, ji taip pat patenka į direktyvos 3 straipsnio 1 dalies taikymo sritį.

82. Vis dėlto tokiomis aplinkybėmis kyla klausimas, ar Direktyva 2005/29 iš viso yra svarbi nagrinėjant pagrindinės bylos ginčą. Tam tikromis aplinkybėmis ji negalėtų būti taikoma teisinėms pasekmėms. Tačiau iš pradžių reikia nustatyti prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalyką. Atidžiai įvertinus prejudicinius klausimus ir nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateiktus samprotavimus matyti, kad jais iš esmės siekiama sužinoti, ar pagal Sąjungos teisės aktus draudžiama tokia situacija, kai prekybininkas, sudarydamas vartojimo sutartį, nurodo klaidingus duomenis, – o pagrindinėje byloje kalbama apie mažesnės, negu yra iš tikrųjų, bendros kredito kainos metinės normos nurodymą, – ir ar yra numatoma sankcija – tam tikros sutarties sąlygos negaliojimas.

83. Klausimas dėl Direktyvos 2005/29 svarbos pirmiausia kyla todėl, kad šiame teisės akte nėra jokių nuostatų, nustatančių tokios sąlygos negaliojimą kaip teisinę pasekmę. Priešingai, Direktyvos 2005/29 3 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad „ši direktyva nepažeidžia sutarčių teisės, ypač taisyklių dėl sutarties galiojimo, sudarymo arba padarinių“. Atsižvelgiant tiek į šios nuostatos tekstą („nepažeidžia“), tiek į jos vietą 3 straipsnio struktūroje, kuriame nustatyta direktyvos taikymo sritis ir jos santykis su kitais Sąjungos teisės aktais, ją reikia aiškinti kaip ribojamąją nuostatą, leidžiančią pagal Sąjungos teisės aktų leidėjo aiškiai išreikštą valią taikyti specialius Sąjungos teisės aktus, būtent neatsižvelgiant į galimą Direktyvos 2005/29 taikytinumą. Taigi ir toliau išlieka galimybė taikyti specialias, tam tikruose teisės aktuose numatytas vartotojų apsaugos priemones. Tai, kad Direktyva 2005/29 gali būti taikoma tam tikroms situacijoms, remiantis koncepcija, kuria grindžiama jos 3 straipsnio 2 dalis, jokiu būdu neturėtų sumažinti vartotojų teisinės apsaugos galimybių, numatytų jiems pagal sutarčių teisę, pavyzdžiui, nutraukti sutartį arba sumažinti atlygį.

84. Tokioms Direktyvos 2005/29 3 straipsnio 2 dalyje nurodytoms taisyklėms, kurios reglamentuoja sutarčių teisę ir ypač sutarties galiojimą, be jokios abejonės, yra priskirtinos ir Direktyvos 93/13 nuostatos. Šia direktyva sukurta jau minėta apsaugos sistema, kurios vienas pagrindinių elementų yra 6 straipsnio taisyklė, būtent susijusi su sutarčių teisės aspektais, nes ji reguliuoja prekybininkų komerciniuose sandoriuose su vartotojais naudojamų konkrečių sutarties nuostatų teisinį galiojimą. Ten nustatyta *taisyklė dėl teisinių sutartinių santykių* tarp dviejų skirtingų privačių asmenų kategorijų,

36 — Žr. Slovakijos vyriausybės rašytinių pastabų 13 punktą.

pagal kurią nesąžiningos sutarties sąlygos nėra privalomos vartotojams, o valstybės narės turi imti priemonių, kad jų civilinės teisės sistemoje tokia teisinė pasekmė būtų nustatyta [37]. Nuoseklus tokios ribojamosios taisyklės, nustatytos Direktyvos 2005/29 3 straipsnio 2 dalyje, taikymas nepanaikina galimybės taikyti ir Direktyvos 93/13 nuostatų.

85. Tačiau, kadangi tam tikromis aplinkybėmis pavienių sutarties sąlygų negaliojimas kaip teisinė pasekmė nustatytas ne Direktyvoje 2005/29, o Direktyvoje 93/13, pirma nurodyta direktyva pagrindinės bylos ginčui galiausiai nėra svarbi. Nė viena jos nuostatų nėra tinkamas teisinis pagrindas, kuriuo remiantis būtų galima pripažinti negaliojančiomis ginčijamas sutarties sąlygas [38]. Beje, atrodytų, kad taip mano ir prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nes antrąja klausimo dalimi, kuri bus nagrinėjama vėliau, jis nori sužinoti, kokios yra pripažinimo nesąžininga komercine veikla pagal Direktyvą 2005/29 teisinės pasekmės Direktyvos 93/13 6 straipsnio taikymui. Taigi jis klausia dėl Direktyvos 2005/29 5 ir paskesnių straipsnių bei Direktyvos 93/13 6 straipsnio sąveikos, todėl reikia išaiškinti taip pat pastarąją direktyvos nuostatą.

iii) Tarpinė išvada

86. Vadinasi, apibendrinant reikia pripažinti, kad, kalbant apie teisines pasekmes, Direktyva 2005/29 nėra taikytina pagrindinės bylos dalykui.

c) Nesąžiningos komercinės veiklos egzistavimas

i) Būtinybė darniai aiškinti vartotojų apsaugos teisę

87. Vadinasi, iš principo nebereikia pateikti kitų pastabų dėl to, ar veikla, kuri yra ginčo dalykas, atitinka sąvokos „nesąžininga komercinė veikla“ požymius, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 5 ir paskesnius straipsnius.

88. Vis dėlto Sąjungos teisės aktų leidėjo sprendimas konkrečiai nustatytais atvejais pasekmėms netaikyti Direktyvos 2005/29 nebūtinai reiškia, kad jo pateikti vertinimai, kuriais taip pat grindžiamos šios direktyvos nuostatos, nedaro poveikio kitų teisės aktų, reglamentuojančių prekybininkų ir vartotojų santykius, aiškinimui. Bendrai vertinant teisės aktų, kuriais siekiama užtikrinti vartotojų apsaugą, sistemą matyti, kad tarp šių teisės aktų egzistuoja įvairialypių sąsajų, į kurias taip pat reikia atsižvelgti juos

37 — Taip mano ir S. Orlando (nurodytas 35 išnašoje, p. 35), kuris nurodo, kad Direktyvos 93/13 6 straipsnyje nustatytas teisinis nesąžiningų sąlygų vertinimas, t. y. reglamentuojamas individualių sutartinių teisinių santykių tarp prekybininko ir vartotojo aspektas. Panašiai mano ir I. Tilmann, *Die Klauselrichtlinie 93/13/EWG auf der Schnittstelle zwischen Privatrecht und öffentlichem Recht*, p. 10, kuris teigia, kad privatinės teisės aktų suderinimo Sąjungoje aspektu iš visų Sąjungos vartotojų apsaugos direktyvų Direktyvai 93/13 tenka ypač svarbus vaidmuo, nes ji susijusi su sutarčių teise, taigi su centrine privatinės teisės sritimi. Direktyvos įgyvendinimas labai pakeitė valstybių narių nacionalinę sutarčių teisę. Direktyva laipsniškai suderinamos skirtingos sutarčių teisės sistemos ir taip sudaromos Sąjungos privatinės teisės sukūrimo sąlygos. Panašiai mano ir J. Basedow „Grundlagen des europäischen Privatrechts“, *Juristische Schulung*, 2004, p. 94, kuris Direktyvos 93/13 įgyvendinimą vertina kaip privatinės teisės suderinimo proceso dalį ir nurodo, kad Direktyva buvo įgyvendinta įvairiomis formomis, pavyzdžiui, įtraukta į nacionalinius civilinius kodeksus (Vokietija, Italija, Nyderlandai), perkelta atskiru vartotojų įstatymu (Austrija, Prancūzija, Graikija ir iš dalies Suomija ir Ispanija), specialiuoju įstatymu dėl komercinės veiklos (Belgija), dėl sutarčių su vartotojais (Švedija) ir dėl bendrų prekybos sąlygų (Ispanija ir Portugalija), galiausiai ir teisiniu instrumentu, beveik pažodžiui perkeliančiu direktyvą (Jungtinė Karalystė ir Airija). H.-W. Micklitz „AGB-Gesetz und die EG-Richtlinie über missbräuchliche Vertragsklauseln in Verbraucherverträgen“, *Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 1993, p. 533, mano, kad Sąjunga Direktyva 93/13 pirmą kartą įsikišo į esminę civilinės teisės sritį.

38 — Kaip teisingai tvirtina G. Abbamonte „The Unfair Commercial Practices Directive and its General Prohibition“, *The regulation of unfair commercial practices under EC Directive 2005/29 – New rules and new techniques*, Norfolkas, 2007, p. 16, aplinkybė, kad vartotojas sudarė sutartį tik todėl, jog tapo nesąžiningos komercinės veiklos auka, Direktyvos 2005/29 požiūriu vertintina kaip nesvarbi, nes šioje direktyvoje nėra numatyta jokių teisinių priemonių, leidžiančių pripažinti sutartį negaliojančia. Tačiau direktyva neriboja vartotojo teisinės apsaugos galimybių pagal sutarčių teisę. Todėl savo teises vartotojas turės ginti civilinių bylų teisme, o aplinkybė, kad sutartis buvo sudaryta naudojant nesąžiningą komercinę veiklą, yra svarbus aspektas, į kurį turės atsižvelgti civilinių bylų teismas.

aiškinant [39]. Todėl Sąjungos teisės aktus, priimtus vartotojų apsaugos teisės srityje, reikia vertinti kaip viena kitą papildančias bendros reguliavimo sistemos dalis. Iki šiol Sąjungos vartotojų apsaugos teisės sričiai yra būdinga fragmentacija [40], kuri atsirado dėl istorinės raidos, kai įgyvendindamas tikros vidaus rinkos sukūrimo tikslą Sąjungos teisės aktų leidėjas laipsniškai ėmė reglamentuoti ir tam tikras įmonių ir vartotojų sandorių sritis, suderindamas jas su pasiektu *acquis* lygiu. Direktyva 2005/29 nereglamentuojama sutarčių teisės sritis tik todėl, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas šių aspektų reglamentavimo tvarką, be kita ko, jau nustatė Direktyvoje 93/13. Kiekvienoje iš šių direktyvų atitinkamai nustatytos konkrečios joms priskirtos srities taisykles. Direktyva 2005/29 draudžiama nesąžininga komercinė veikla, kuri gali daryti didelį poveikį vartotojų ekonominiam elgesiui, o Direktyva 93/13 draudžiama prekybininkams naudoti nesąžiningas sąlygas sutartyse su vartotojais.

89. Nepaisant to, kad egzistuoja savarankiški teisės aktai, ne visada paprasta aiškiai atriboti direktyvų taikymo sritis. Pirma vertus, taip yra todėl, kad veiksmai, kuriems taikomos direktyvos, realiame gyvenime dažnai būna susiję. Kita vertus, taip yra todėl, kad sąvoka „komercinė veikla“ suformuluota labai plačiai ir galiausiai apima daugelį komercinės veiklos sričių. Dėl šios aplinkybės Direktyva 2005/29 tam tikra prasme laikytina bendruoju teisės aktu, palyginti su specialiaisiais teisės aktais, kaip antai Direktyva 93/13 [41]. Direktyvos 2005/29 3 straipsnio 2 dalyje numatytos ribojamosios nuostatos logika ir tikslas – išvengti nepageidaujamo šių direktyvų teisinių pasekmių dubliavimosi.

90. Tačiau toks ribojimas jokiu būdu nėra savitikslis, jis patenka į konkrečią Sąjungos teisės aktų leidėjo sukurtą reglamentavimo koncepciją. Pirmiausia siekiama neleisti, kad vienodos situacijos, kurioms iš principo taikytinos abi direktyvos, teisiškai būtų vertinamos skirtingai. Atvirkščiai, siekiant išvengti prieštaringų vertinimo rezultatų, svarbias teisės normas reikia aiškinti suderintai. Tai ypač būtina tada, kai abiejų direktyvų apsaugos sritys yra susijusios, nes ir viena, ir kita siekiama komercinių sandorių srityje apsaugoti gebėjimą vertinti ir sprendimo priėmimo laisvę [42].

39 — Žr. S. Orlando (straipsnis nurodytas 35 išnašoje, p. 38), kuris teigia, kad, siekiant sumažinti kolizijos galimybę, būtinas norminis direktyvų 2005/29 ir 93/13 koordinavimas. Autorius teisingai nurodo, kad sunkumų, kurių kyla koordinuojant direktyvas aiškinimo būdu, priežastis –Sąjungos teisės sudėtingumas. Sąveika tarp pavienių direktyvų ne visada matyti iš pirmo žvilgsnio. Todėl nėra paprasta pateikti darnų išaiškinimą, apimantį visus teisės aktus.

40 — Dėl minimalaus suderinimo trūkumų ir sektorinio požiūrio prireikė didesnės konvergencijos ir Europos Sąjungos vartotojų teisės srityje atsiradusių skirtumų analizės (žr. G. Alpa, G. Conte, ir G. Carleo „La costruzione del diritto dei cosumatori“, *I diritti dei consumatori*, Guido Alpa (leid.), 1 tomas, p. 5). Diskusija dėl tolesnės Europos vartotojų apsaugos teisės raidos prasidėjo 1999 m., kai Europos Sąjungos Taryba Tamperės baigiamojoje rezoliucijoje pripažino, kad būtina labiau suderinti valstybių narių civilinės teisės aktus (šiuo klausimu žr. E. Čikara, *Gegenwart und Zukunft der Verbraucherkreditverträge in der EU und in Kroatien*, Viena, 2010, p. 47; dėl taškinio suderinimo požiūrio konkurencijos teisės srityje žr. T. Wunderle, *Verbraucherschutz im Europäischen Lauterkeitsrecht*, Tiubingenas, 2010, p. 97 ir paskesni). Tuo metu Komisija sustiprino pastangas konsoliduoti sutarčių teisę. 2003 m. Komisijos komunikate „Darnesnė Europos sutarčių teisė – veiksmų planas“ siūloma parengti „Bendrą principų sistemą“ kaip *opt-in* instrumentą, kuriuo būtų nustatytos bendros Europos sutarčių teisės taisyklės ir terminija. Vėliau *Study Group on a European Civil Code*, tarptautinis mokslininkų tinklas, parengė akademinį bendros principų sistemos projektą. Po šių parengiamųjų darbų 2010 m. balandį Europos Komisija įsteigė Europos sutarčių teisės bendros principų sistemos ekspertų grupę, kuri 2011 m. gegužės 3 d. pateikė galimybių studiją. Šioje studijoje pristatoma darni sutarčių teisės taisyklių sistema, kuri ateityje galėtų būti taikoma kaip galimas Europos sutarčių teisės instrumentas (šiuo klausimu taip pat žr. Komisijos Žaliąją knygą dėl politinių galimybių sukurti Europos sutarčių teisę vartotojams ir įmonėms, COM(2010) 348 galutinis, pirmiausia 4 galimybę). Tokiomis aplinkybėmis negalima nepaminėti planuojamos Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl vartotojų teisių, kuria siekiama panaikinti vartotojų apsaugos teisės aktų fragmentaciją. Europos Parlamento pozicija, priimta 2010 m. birželio 23 d. per pirmąjį svarstymą, siekiama priimti šią direktyvą, kuria iš dalies keičiamos Direktyva 93/13 ir Direktyva 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų, ir panaikinti Direktyvą 85/577/EEB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su sutartimis, sudarytomis ne prekybai skirtose patalpose, bei Direktyvą 97/7/EB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su nuotolinės prekybos sutartimis, t. y. vietoje šių dviejų direktyvų priimti vieną.

41 — Taip teigia ir S. Orlando (straipsnis nurodytas 35 išnašoje, p. 38, 40), kuris nurodo plačią sąvokos „komercinė veikla“ apibrėžtį. Jo nuomone, nustatydamas daugelį taisyklių, įtvirtinančių bendruosius principus, sąvokas ir kriterijus, Europos Sąjungos teisės aktų leidėjas Direktyva 2005/29 Europos Sąjungos teisės sistemoje sukūrė „bendrąją teisę“.

42 — Žr. Direktyvos 2005/29 6, 7 ir 8 konstatuojamąsias dalis bei Direktyvos 93/13 8 ir 15 konstatuojamąsias dalis.

91. Kad tarp šių abiejų direktyvų yra glaudus ryšys, matyti iš pateiktų situacijų: pavyzdžiui, vertinant pagrindinės bylos situaciją, atrodo, įmanoma, kad sutartyse su vartotojais numatytos nesąžiningos sąlygos ir yra nesąžininga komercinė veikla[43]. Jei prekybininkas naudoja tokias sąlygas, jas galima vertinti kaip klaidinančią veiklą, kuria remiantis pateikiama klaidinga informacija ir (arba) vartotojas nėra informuojamas apie tikrąją sutartinių teisių ir pareigų apimtį, pirmiausia apie apimtį tų teisių ir pareigų, kurios atsiranda iš nesąžiningų ir todėl vartotojui neprivalomų sąlygų. Panašiai būtų galima vertinti situaciją, kai siekdamas vartotojui nepateikti svarbios informacijos prekybininkas pagrindines sutarties sąlygas formuluoja netiksliai ir neaiškiai. Tačiau taip pat įmanoma, kad sutarties sąlygoje nurodyta neteisinga ir todėl klaidinanti informacija, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2005/29, būtent ir pagrindžia jos nesąžiningą pobūdį. Būtent tokia situacija, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, yra pagrindinėje byloje, ir toliau ją reikia išsamiai išnagrinėti.

92. Todėl, siekiant darniai aiškinti Sąjungos vartotojų apsaugos teisės aktus, reikia patikrinti, ar mažesnės bendros kredito kainos metinės normos, nei yra iš tikrųjų, nurodymą galima laikyti „nesąžininga komercine veikla“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2005/29 5 ir paskesnius straipsnius. Kokios Direktyvai 93/13 aiškinti svarbios išvados darytinos remiantis tokiu vertinimu, reikia išnagrinėti atsakant į antrą klausimo dalį.

ii) Nesąžiningo komercinės veiklos pobūdžio tikrinimas

93. Taikant šios išvados 78 punkte išdėstytą tikrinimo schemą reikia nustatyti, ar yra nesąžininga komercinė veikla.

– Klaidinanti veikla, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2005/29 5 straipsnio 4 dalies a punktą, skaitomą kartu su 6 straipsnio 1 dalies d punktu

94. Iš pradžių reikia nustatyti, ar vartojimo kredito sutartyje klaidingai nurodyta suma, kaip antai bendros kredito kainos metinė normos suma, atitinka kurią nors iš direktyvos I priede nurodytų nesąžiningos komercinės veiklos rūšių. Kadangi tokio pobūdžio informacija neįtraukta į I priede pateikiamą komercinės veiklos rūšių, kurios laikomos nesąžiningomis visais atvejais, sąrašą, ji iš esmės gali būti draudžiama tik tuo atveju, jeigu yra laikytina nesąžininga komercine veikla, pavyzdžiui, dėl to, kad yra klaidinanti ar agresyvi, kaip tai suprantama pagal direktyvą.

Pozityvi prekybininko veikla

95. Atsižvelgiant į tai, jog nėra pagrindo teigti pagrindinėje byloje buvus priekabiavimo, prievartos, įskaitant jėgos, panaudojimą, ir pernelyg didelės įtakos naudojimo situaciją, – todėl iš pat pradžių galima atmesti agresyvios komercinės veiklos galimybę, – dar reikia patikrinti, ar buvo klaidinamos komercinės veiklos požymių, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2005/29 5 straipsnio 4 dalies a punktą. Šiuo klausimu reikia pripažinti, kad direktyvoje atskiriami klaidinamieji veiksmai (6 straipsnis) ir neveikimas (7 straipsnis) ir šios dvi kategorijos reglamentuojamos atskirai. Vadinasi, pateikiant objektyvų teisinį pagrindinės bylos situacijos vertinimą, svarbu nustatyti, kuriai kategorijai priklauso atitinkami veiksmai.

43 — Šiuo klausimu žr. S. Orlando (nurodytas 35 išnašoje, p. 25), kuris nagrinėja klausimą, ar nesąžiningų sąlygų naudojimas, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 93/13, savaime turi būti vertinamas kaip nesąžininga komercinė veikla, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2005/29. Iš principo į šį klausimą reikia atsakyti teigiamai. Tokių sąlygų naudojimą pirmiausia reikia vertinti kaip klaidinančią komercinę veiklą, nes paprastai arba pateikiama klaidinga informacija, arba vartotojas iš viso neinformuojamas apie savo teises ir pareigas, atsirandančias vykdant sutartį, ypač apie teises ir pareigas, kylančias iš nesąžiningų (vadinasi, negaliojančių) sutarties sąlygų. Be to, autorius nurodo, kad neaiškiai ir nesuprantamai suformuluotos pagrindinės sutarties sąlygos taip pat gali būti vertinamos kaip svarbios informacijos nepateikimas, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2005/29 7 straipsnį.

96. Mano nuomone, komercinę veiklą, kaip antai nagrinėjamą pagrindinėje byloje, kai kredito sutartyje buvo nurodyta mažesnė už tikrąją bendros kredito kainos metinė norma, veikiau reikia priskirti prie pirmos kategorijos, nes poveikis vartotojo sprendimui iš esmės daromas pozityviais prekybininko veiksmais, būtent nurodant klaidingą informaciją dėl sutarties punkto, kuris pagal direktyvos 6 straipsnio 1 dalį yra esminis. Tokie veiksmai negali būti laikomi vien neveikimu dėl informacijos neatskleidimo. Todėl, priešingai, negu teigia Vokietijos vyriausybė [44], nėra galimybės taikyti direktyvos 7 straipsnio 1 dalyje numatytos taisyklės, taikomos specialios svarbios informacijos neatskleidimo atveju.

Poveikis vartotojo sprendimui dėl sandorio

97. Sutarties elementai, kuriuos direktyvos autorius laiko esminiais, išvardyti 6 straipsnio 1 dalyje. Atsižvelgiant į tai, kad direktyvos nuostatos turi būti aiškinamos plačiai ir palankiai vartotojui, vartojimo kredito sutartyje nurodytą bendros kredito kainos metinę normą galima priskirti sąvokai „kaina“, kaip tai suprantama pagal 6 straipsnio 1 dalies d punktą, nes pagal Direktyvos 87/102 1 straipsnio 2 dalies e punkte numatytą teisinę apibrėžtį bendros kredito kainos metinė norma vertintina kaip dalis bendros kainos, kurią vartotojas sumoka už kredito suteikimą. Vertinant teisine prasme palūkanos yra užmokestis už tam tikram laikotarpiui suteiktą paskolą. Todėl klaidingas bendros kredito kainos metinės normos apskaičiavimas, kaip antai pagrindinėje byloje (remiantis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo duomenimis), vertintinas kaip kainos apskaičiavimas atsižvelgiant į šią nuostatą.

98. Tokiomis aplinkybėmis reikia nurodyti, kad toks prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo vertinimas dėl klaidingo kainos apskaičiavimo yra privalomas Teisingumo Teismui, nes, pirma, bendros kredito kainos metinė norma pagal Direktyvos 87/102 1 straipsnio 2 dalies e punktą apskaičiuojama pagal valstybėse narėse taikomus metodus, kurių taikymo tinkamumą gali peržiūrėti pats nacionalinis teismas, antra, per prejudicinio sprendimo priėmimo procedūrą kompetenciją nustatyti faktines aplinkybes turi nacionalinis teismas.

99. Dėl kitų Direktyvos 2005/29 6 straipsnio 1 dalies sąlygų reikia pripažinti, kad klaidingai nurodyta bendros kredito kainos metinė norma, ypač jei nurodyta suma yra daug mažesnė už tikrąją, gali suklaidinti vidutinį vartotoją ir paskatinti priimti sprendimą dėl sandorio, kurio jis šiaip nebūtų priėmęs. Būtent realiame gyvenime vidutinis vartotojas paprastai gauna kelių potencialių kredito teikėjų pasiūlymus ir sprendimą dėl kredito priima palyginęs šiuos pasiūlymus, taip pat atsižvelgęs į būsimas išlaidas. Kitaip tariant, paprastai lemiamą poveikį vartotojui priimant sprendimą turi palyginti palankios kredito sąlygos.

100. Sąjungos teisėje atsižvelgiama į vartotojo teisę gauti informacijos, todėl Direktyva 87/102, kuri buvo priimta įgyvendinant dvejopą tikslą, pirma, sukurti bendrąją rinką vartojimo kreditų srityje (3–5 konstatuojamosios dalys), antra, apsaugoti vartotojus, kurie tokiais kreditais naudojasi (6, 7 ir 9 konstatuojamosios dalys), nustatytas reikalavimas dėl tinkamos informacijos apie kredito sąlygas ir kainą bei įsipareigojimus vartotojams pateikimo. Tai aiškėja iš direktyvos 8 konstatuojamosios dalies ir iš 4 straipsnio 2 dalies a punkte nustatyto reikalavimo rašytinėje kredito sutartyje nurodyti bendros kredito kainos metinę normą. Tokiu reikalavimu sutarties sudarymo momentu pateikti visą informaciją vartotojui, kuri gali turėti įtakos jo įsipareigojimų apimčiai, kaip ne kartą savo praktikoje yra nurodęs Teisingumo Teismas, siekiama apsaugoti vartotoją nuo neteisingų kredito sąlygų ir pateikti jam išsamią informaciją apie sutarties vykdymo sąlygas [45].

44 — Žr. Vokietijos vyriausybės rašytinių pastabų 43 punktą.

45 — Žr. 6 išnašoje minėtos Nutarties *Pohotovosť* 68 punktą ir 2000 m. kovo 23 d. Sprendimo *Berliner Kindl Brauerei* (C-208/98, Rink. p. I-1741) 21 punktą.

101. Pirma nurodytos Direktyvos 87/102 nuostatos patvirtina, kad bendros kredito kainos metinė norma yra esminė informacija sudarant kredito sutartį[46], be kurios vartotojas paprastai negali priimti protingo sprendimo. Todėl vartotojui labai svarbu, kad ši informacija būtų teisinga. Klaidinanti informacija, nesvarbu, ar ji pateikta tyčia, ar dėl aplaidumo, bet kuriuo atveju jam yra nepalanki. Todėl, atsižvelgiant į šios informacijos svarbą vartotojo gebėjimui priimti sprendimą ir dideles neteisingo sprendimo pasekmes, Direktyvos 87/102 3 straipsnyje nustatytas reikalavimas vartotojui tokią informaciją pateikti anksčiau, negu sudaroma sutartis, būtent jau reklamuojant.

102. Išdėstytą požiūrį, kad sudarant kredito sutartį pateikta klaidinga informacija iš principo gali turėti poveikį vartotojo sprendimui sudaryti sandorį, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2005/29, galima taip pat pagrįsti šios direktyvos 10 konstatuojamąja dalimi, kuri, kaip teisingai nurodo Slovakijos vyriausybė[47], tam tikra prasme turi ryšį su šioje byloje svarbia Direktyva 87/102. Iš jos matyti, kad Direktyva 2005/29 „numato vartotojų apsaugą tais atvejais, kai Bendrijos lygiu nėra konkrečių sektorinių teisės aktų, ir draudžia prekybininkams sudaryti apgaulingą įspūdį apie produktų pobūdį“. Be to, direktyvos leidėjas toliau nurodo, kad „tai ypač svarbu sudėtingų, didelę riziką vartotojams keliančių produktų atvejais, tokių kaip tam tikri *finansinių paslaugų produktai*[48]“. Tai rodo, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas tikrai suvokė, su kokia grėsme vartotojas gali susidurti šiame specifiniame ekonominiame sektoriuje. Pagrindinėje byloje ši rizika tik pasitvirtino sudarius kredito sutartį.

103. Todėl objektyviai vertinant tai yra klaidinantis veiksmas, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2005/29 5 straipsnio 4 dalies a punktą, skaitomą kartu su 6 straipsnio 1 dalies d punktu. Vadinasi, vartojimo kredito sutartyje klaidingai nurodytą bendros kredito kainos metinę normą galiausiai reikia vertinti kaip „nesąžiningą komercinę veiklą“, kaip tai suprantama pagal šią direktyvą.

– Papildomai nustatoma, ar nėra profesinio atidumo reikalavimų pažeidimo

104. Galiausiai dar reikia trumpai išnagrinėti, ar įvykdytos Direktyvos 2005/29 2 straipsnio 2 dalies a punkte nurodytų profesinio atidumo pažeidimo sąlygos; šį aspektą nurodė ne tik prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nutartyje[49], bet ir daugelis proceso šalių rašytinėse pastabose.

105. Kaip matyti iš Direktyvos 2005/29 5 straipsnio 4 dalies formuluotės („visų pirma“), klaidinantys ir agresyvūs veiksmai yra tik specialios nesąžiningos komercinės veiklos formos. Šioje nuostatoje nėra jokios savarankiškos nuorodos į profesinio atidumo koncepciją, nes, direktyvos leidėjo nuomone, klaidinantys arba net agresyvūs veiksmai vartotojų atžvilgiu savaime prieštarauja profesinio atidumo reikalavimams. Todėl taikant šią direktyvą nereikia tikrinti, ar klaidinantys ir (arba) agresyvūs veiksmai nepažeidžia prekybininko profesinio atidumo reikalavimų. Toks teisinis vertinimas reikalingas tik tada, kai kyla klausimas dėl 5 straipsnio 1 dalies bendrosios nuostatos taikymo[50]. Beje, tas pats galioja ir kalbant apie 5 straipsnio 2 dalies b punkte nurodytą požymį „iš esmės iškreipia arba gali iškreipti vidutinio vartotojo <...> elgesį“, kuris iš esmės atitinka 6 straipsnio 1 dalyje nustatytą reikalavimą, kad komercinė veikla turi skatinti vartotoją priimti sprendimą dėl sandorio.

46 — Žr. 6 išnašoje nurodytos Nutarties *Pohotovosť* 70 punktą ir 2004 m. kovo 4 d. Sprendimo *Cofinoga* (C-264/02, Rink. p. I-2157) 26 ir 27 punktus.

47 — Žr. Slovakijos vyriausybės rašytinių pastabų 14 punktą.

48 — 10 konstatuojamoji dalis, išskirta mano.

49 — Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą p. 11.

50 — Žr. G. Abbamonte (nurodytas 38 išnašoje, p. 28), kurio nuomone, profesinio atidumo pažeidimo nereikia tikrinti, kai konkrečiu atveju yra nustatyta klaidinanti ir (arba) agresyvi komercinė veikla. Juk tokia komercinė veikla savaime pažeidžia profesinio atidumo reikalavimus. Panašiai mano ir F. Henning-Bodewig „Die Richtlinie 2005/29/EG über unlautere Geschäftspraktiken“, *Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht – Internationaler Teil*, 2005, Nr. 8/9, p. 631, kuris nurodo, kad 5 straipsnio 1 dalyje esanti bendroji nuostata (kuri savo ruožtu patikslinama 5 straipsnio 2 dalyje) taikoma tik tada, kai konkreti situacija nepatenka į direktyvos I priede esantį nesąžiningos komercinės veiklos rūšių „juodąjį“ sąrašą ir nėra nė vienos iš bendroje nuostatoje nustatytų situacijų (klaidinančios ir (arba) agresyvios komercinės veiklos).

106. Atsižvelgiant į tai, kad pirma pateiktas teisinis situacijos vertinimas leidžia daryti išvadą dėl klaidinamojo veiksmo, kaip tai suprantama pagal direktyvos 5 straipsnio 4 dalies a punktą, mano nuomone, šio požymio tikrinti atskirai nereikia. Tik dėl atsargumo nurodysiu, kad neteisingai apskaičiuota, todėl klaidingai nurodyta, bendros kredito kainos metinė norma neatitinka profesinio atidumo reikalavimų. Juk galima tikėtis, kad prekybininkas komercinę veiklą vykdo laikydamasis svarbių teisės aktų ir bendraudamas su vartotoju būna ypač atidus, nes šis priverstas pasikliauti prekybininko profesionalumu. Kaip jau nurodžiau pastabose dėl Direktyvos 93/13 6 straipsnio tikslo [51], vartotojo apsaugą būtina užtikrinti pirmiausia todėl, kad jo derybų pozicija, palyginti su prekybininko, paprastai būna silpnesnė ir jis turi mažiau informacijos. Dėl šios aplinkybės jis priverstas sutikti su prekybininko iš anksto suformuluotomis sąlygomis ir negali daryti poveikio jų turiniui. Šią situaciją galima pakeisti tik griežtai reikalaujant, kad prekybininkai vykdytų pareigą teikti informaciją.

107. Vadinasi, ir atlikus papildomą tikrinimą pagal direktyvos 5 straipsnio 2 dalies bendroje nuostatoje nustatytus kriterijus darytina išvada, kad pagrindinėje byloje egzistuoja „nesąžininga komercinė veikla“.

d) Išvada

108. Tokiomis aplinkybėmis į pirmą klausimo dalį reikia atsakyti, kad Direktyva 2005/29 aiškintina taip, jog toks prekybininko elgesys, kai jis sutartyje nurodo mažesnę, nei yra iš tikrųjų, bendros kredito kainos metinę normą, atitinka nesąžiningos komercinės veiklos kriterijus.

2. Antra klausimo dalis: nesąžiningos komercinės veiklos poveikis sutarties galiojimui

109. Antra klausimo dalis susijusi su poveikiu, kurį gali turėti nagrinėjamos komercinės veiklos pripažinimas nesąžininga, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2005/29, konkrečios sutarties galiojimui pagal Direktyvą 93/13. Tam reikia išnagrinėti ne tik konkrečių, iš principo pagrindinei bylai taikytinų teisės aktų svarbą, bet ir jų sąveikos pobūdį.

a) Direktyvos 87/102 svarba

110. Šiuo klausimu reikia pripažinti, kad nustačius Direktyvos 87/102 4 straipsnio 2 dalies a punkte įtvirtintos pareigos teikti informaciją pažeidimą dar negalima daryti tiesioginės išvados dėl dalies arba net visos kredito sutarties negaliojimo, nes direktyvos 14 straipsnio 1 dalyje apsiribojama vien nuostata, jog valstybės narės užtikrina, kad kredito sutartys nenukryptų nuo nacionalinės teisės aktų nuostatų, įgyvendinančių ar atitinkančių šią direktyvą, ir taip nepakenktų vartotojui. Pagrindinėje byloje, kai buvo klaidingai nurodyta bendros kredito kainos metinė norma, objektyviai vertinant buvo pažeista ši pareiga teikti informaciją. Tačiau nėra konkrečių nuostatų, kuriomis, pavyzdžiui, nacionalinis teismas būtų įpareigotas pripažinti kredito sutartį negaliojančia. Atsižvelgiant į tai, kad Direktyvoje 87/102 nėra numatyta jokių teisinių pasekmių pareigos teikti informaciją pažeidimo atveju, atsakant į antrą klausimo dalį ji nėra svarbi.

51 — Žr. šios išvados 43 ir paskesnius punktus.

b) Direktyvos 2005/29 svarba

111. Tačiau Direktyvos 2005/29 nuostatos yra aiškesnės, nes, kaip jau buvo išdėstyta [52], pagal 3 straipsnio 2 dalį ji nepažeidžia sutarčių teisės, ypač taisyklių dėl sutarties galiojimo, sudarymo arba padarinių. Nors pagal 13 straipsnį valstybės narės įpareigojamos numatyti sankcijas už nacionalinių nuostatų, priimtų įgyvendinant šią direktyvą, pažeidimus, toks aiškinimas, kad kaip sankciją galima numatyti ir sutarties sąlygos negaliojimą, aiškiai prieštarautų minėtai teisės normai. Toks aiškinimas negalimas atsižvelgiant į aiškų direktyvos leidėjo sprendimą Direktyva 2005/29 nereglamentuoti sutarčių teisės. Todėl ši direktyva taip pat nėra tiesiogiai svarbi atsakant į antrą klausimo dalį.

c) Direktyvos 93/13 svarba

112. Tai, kad Direktyva 2005/29 nėra svarbi, jokiu būdu netrukdo taikyti kitų Sąjungos teisės aktų ir juose numatytų teisių gynybos būdų, skirtų užtikrinti vartotojų apsaugą [53]. Todėl reikia išnagrinėti Direktyvos 93/13 taikymo galimybę, nes jos reguliavimo dalykas, kaip jau buvo minėta, susijęs su sutarčių teise ir ypač su sutarčių galiojimu.

i) Direktyvos taikymo sritis

113. Pirmiausia ginčijama sutarties sąlyga turi patekti į Direktyvos 93/13 taikymo sritį. Taikymo sritis nustatyta 1 straipsnyje. Nustatytas taikymo srities *ratione personae* apribojimas, nes pagal 1 straipsnio 1 dalį direktyva taikoma tik sutarčių, sudarytų tarp pardavėjo ar tiekėjo ir vartotojo, sąlygoms. Darytina išvada, kad vartotojų sutartys, kaip ir pardavėjų ar tiekėjų sutartys, nepatenka į jos taikymo sritį. *Ratione materiae* taikymo sritis apibrėžiama taip, kad pagal direktyvos 1 straipsnio 1 dalį, skaitomą kartu su 2 straipsnio a punktu ir 3 straipsnio 1 dalimi, numatoma vertinti „tik sutarties sąlygas, dėl kurių nebuvo atskirai derėtasi“.

114. Pagrindinėje byloje nekyla abejonių dėl to, kad atsakovės pagrindinėje byloje su klientais sudaryta kredito sutartis yra prekybininko ir vartotojų sutartis. Remiantis nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nurodyta aplinkybe, kad kreditai teikiami pasirašius tipines sutartis, galima daryti išvadą, kad dėl ginčijamos kredito sutarties nebuvo atskirai derėtasi su vartotoju. Todėl darytina išvada, kad ši sutartis patenka tiek į *ratione personae*, tiek į *ratione materiae* direktyvos taikymo sritį.

ii) Turinio tikrinimo apimtis

115. Toliau reikia nustatyti, ar sąlygų, kuriose klaidingai nurodyta bendros kredito kainos metinė norma, turinys gali būti tikrinamas pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį.

116. Tokiomis aplinkybėmis reikia nurodyti Sprendimą *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid*, kuriame Teisingumo Teismas pripažino, kad šia nuostata nenustatoma Direktyvos 93/13 taikymo sritis, o veikiau „siekiama nustatyti sutarties sąlygų, dėl kurių nebuvo atskirai derėtasi, apibūdinančių pagrindines tarp pardavėjo ar tiekėjo ir vartotojo sudarytos sutarties prievoles, pobūdžio vertinimo sąlygas ir apimtį“ [54]. Remiantis tuo, sąlygų nesąžiningumo vertinimas nėra susijęs „nei su pagrindinio sutarties dalyko apibrėžimu, nei su kainos ir atlygio už mainais suteiktas paslaugas ar prekes adekvatumu, jei šios sąlygos pateikiamos aiškia, suprantama kalba“.

52 — Šios išvados 81 ir paskesni punktai.

53 — Žr. G. Abbamonte (straipsnis nurodytas 38 išnašoje, p. 16).

54 — Žr. 26 išnašoje nurodyto Sprendimo *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* 34 punktą.

117. Dėl priskyrimo prie Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalyje išvardytų elementų reikia nurodyti, kad informacija apie bendros kredito kainos metinę normą vertinama kaip svarbi, nes ji galiausiai susijusi su pagrindiniu kredito sutarties dalyku. Juk tai informacija apie kainą, kurią kredito gavėjas sumoka kredito teikėjui už suteiktą paskolą. Todėl bendros kredito kainos metinė norma yra pagrindinis atlygis, kurį kredito teikėjas gauna dėl kredito sutartyje numatytų sutarties šalių teisių ir pareigų derinio. Taigi ir sąlyga, kurioje klaidingai nurodoma informacija apie kainą, nes buvo klaidingai apskaičiuota bendros kredito kainos metinė norma, turi būti tikrinama pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį, jeigu jos formuluotė nėra aiški ir suprantama.

118. Tokią išvadą galima pagrįsti Teisingumo Teismo nutartimi *Pohotovosť*, turinčioje tam tikrų panašumų su nagrinėjama byla. Toje byloje Teisingumo Teismas, be kita ko, nagrinėjo klausimą, ar kredito sutartyje nenurodyta bendros kredito kainos metinė norma gali būti svarbus kriterijus nacionaliniam teismui vertinant, ar kredito sutarties sąlyga dėl jo kainos, nenurodant šios informacijos, suformuluota aiškiai ir suprantamai, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnį. Teisingumo Teismas į šį klausimą atsakė teigiamai[55] ir pavedė nacionaliniam teismui, atsižvelgiant į kiekvieno konkretaus atvejo aplinkybes, patikrinti, ar nagrinėjama sąlyga atitinka nurodytus aiškumo ir suprantamumo kriterijus.

119. Tačiau nagrinėjant šios bylos dalyką dar svarbiau yra tai, kad Teisingumo Teismas minėtos nutarties argumentuose aiškiai nurodė tokios nuostatos tikrinimo galimybę[56]. Tai, kad byloje *Pohotovosť* tokia informacija iš viso nebuvo nurodyta, o ne tai, kad ji buvo nurodyta klaidingai, kaip antai nagrinėjamoje byloje, vertinant minėtos teismo praktikos taikymo nagrinėjamai bylai pagal analogiją galimybę nėra svarbu, nes abiem atvejais kalbama apie svarbią informaciją, kuri nebuvo įtraukta į kredito sutartį, pažeidžiant aiškius Sąjungos teisės reikalavimus. Abiejų bylų situacijos susijusios su tuo pačiu sutarties dalyku, todėl iš principo galima tikrinti turinį. Tačiau tai priklauso nuo to, ar yra įvykdytos aiškumo ir suprantamumo sąlygos, o tai pagal teismo praktiką turi patikrinti kompetentingas nacionalinis teismas[57].

iii) Nesąžiningas sutarties sąlygos pobūdis

120. Be to, nacionalinių teismų kompetencijai priklauso kiekvienu konkrečiu atveju įvertinti nagrinėjamos sąlygos nesąžiningumą. Toks vertinimas atliekamas taikant bendrus kriterijus, kuriuos Sąjungos teisės aktų leidėjas nustatė Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalyje ir 4 straipsnio 1 dalyje[58]. Kaip Teisingumo Teismas pripažino Sprendime *Pannon GSM*[59], direktyvos 3 straipsnyje tik abstrakčiai apibrėžiami veiksniai, dėl kurių sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, yra nesąžininga, o priede, į kurį daroma nuoroda direktyvos 3 straipsnio 3 dalyje, pateikiamas tik orientacinis ir neišsamus sąlygų, kurias galima laikyti nesąžiningomis, sąrašas.

121. Į klausimą, ar komercinės veiklos vertinimas kaip „nesąžininga“ (vokiečių k. „unlauter“), kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2005/29, galiausiai gali turėti poveikį tam tikrą sąlygą pripažįstant „nesąžininga“ (vokiečių k. „missbräuchlich“), kaip tai suprantama pagal Direktyvą 93/13, – o tokią prielaidą savo klausimo antroje dalyje daro prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, – mano manymu, galima atsakyti tik pateikus Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalies išaiškinimą. Kaip paskutinį kartą buvo patikslinta Sprendime *Pénzügi Lízing*[60], minėtų bendrų kriterijų išaiškinimas būtent priklauso Teisingumo Teismo kompetencijai.

55 — Žr. 6 išnašoje minėtos Nutarties *Pohotovosť* 77 punktą.

56 — Ten pat, 73 punktas.

57 — Žr. 26 išnašoje minėto Sprendimo *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* 32 punktą.

58 — Žr. 2010 m. lapkričio 9 d. Sprendimo *Pénzügyi Lízing* (C-137/08, Rink. p. I-10847) 40 punktą; 26 išnašoje minėto Sprendimo *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* 34 punktą; 22 išnašoje minėto Sprendimo *Freiburger Kommunalbauten* 18, 19 ir 21 punktus ir 2002 m. gegužės 7 d. Sprendimo *Komisija prieš Švediją* (C-478/99, Rink. p. I-4147) 11 ir 17 punktus.

59 — 8 išnašoje minėto Sprendimo *Pannon GSM* 37–39 punktai.

60 — 58 išnašoje minėto Sprendimo *Pénzügyi Lízing* 40 punktas.

122. Šioje nuostatoje konkrečiai numatyta, kad sutarties sąlygos nesąžiningumas vertinamas „atsižvelgiant į prekių ar paslaugų, dėl kurių buvo sudaryta sutartis, pobūdį, ir sutarties sudarymo metu nurodant visas sutarties sudarymo aplinkybes ir visas kitas tos sutarties arba kitos sutarties, nuo kurios ji priklauso, sąlygas“. Dėl tokios plačios šios nuostatos formuluotės nacionalinis teismas gali atsižvelgti ne tik į patį sutarties turinį, bet ir daugelį kitų svarbių veiksnių [61].

123. Tačiau tikrai reikia atsižvelgti ir į tokius veiksnius, kurie susiję su konkrečiais teisiniais įstatymų leidėjo vertinimais. Kad toks aiškinimas teisingas, matyti iš šioje nuostatoje esančios aiškios nuorodos, kad reikia atsižvelgti į „visas sutarties sudarymo aplinkybes“. Remiantis Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalies formuluote ir tikslu, taip pat Sąjungos vartotojų apsaugos teisės sistemoje tarp šių dviejų direktyvų esančiu ryšiu, galima daryti išvadą, kad tokiais taip pat laikomi veiksmai, kuriais pagal Direktyvos 2005/29 2 straipsnio d punkte esančią komercinės veiklos apibrėžtį siekiama paskatinti klientus sudaryti vartojimo sutartis. Tokį aiškinimą akivaizdžiai pagrindžia Direktyvos 93/13 15 konstatuojamoji dalis, kurioje nurodyta, kad vertinant sąlygų nesąžiningumą „ypač reikia atsižvelgti <…> į tai, ar vartotojas *turėjo paskatų sutikti su sąlyga*“ [62].

124. Mano manymu, būtent šioje vietoje komercinės veiklos vertinimas kaip „nesąžiningos“ pagal Direktyvoje 2005/29 nustatytus kriterijus turėtų „įsiterpti“ į sutarties sąlygos nesąžiningumo vertinimą. Juk apibūdinimu „nesąžininga“ pagal Direktyvą 2005/29 Sąjungos teisės aktų leidėjas būtent ir nurodo nesąžiningai daromą poveikį vartotojo gebėjimui vertinti ir jo laisvei priimti sprendimą. Be to, reikia nurodyti, kad tokiu poveikiu pasireiškiantis nesąžiningas komercinės veiklos pobūdis galiausiai taip pat atskleidžia esminius veiksnius, į kuriuos reikia atsižvelgti vertinant sutarties sąlygos nesąžiningumą, būtent ar prekybininkas savo veikla nepažeidė Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto sąžiningumo reikalavimo. Tai aiškiai matyti iš Direktyvos 93/13 15 konstatuojamosios dalies. Atsižvelgiant į tai, Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalį tam tikra prasme reikia laikyti vertinimų atskaitos tašku pagal nesąžiningos konkurencijos teisę.

125. Tarp šių dviejų direktyvų apsaugos sričių egzistuojanti konvergencija, kurią jau nurodžiau [63], matyti iš to, kad dėl nesąžininga komercine prekybininko veikla daromo neteisėto poveikio siekiant suformuoti vartotojo valią neretai prarandama sutartinių santykių pusiausvyra vartotojo nenaudai [64]. Tai jokiu būdu nereiškia, kad pati nesąžininga komercinė veikla jau savaime rodo nesąžiningos sutarties sąlygos buvimą. Atvirkščiai, nesąžiningas sutarties sąlygos pobūdis pirmiausia vertinamas pagal Direktyvos 93/13, kaip tiesiogiai taikytinos teisės, nuostatas. Tai, kad komercinė veikla, lėmusi kredito sutarties sudarymą, laikytina nesąžininga, yra tik vienas iš daugelio aspektų, į kuriuos vertinime pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnį atsižvelgia kompetentingas teismas [65]. Todėl reikia pritarti Vokietijos vyriausybei [66], kad nesąžiningos komercinės veiklos nustatymas gali turėti tik netiesioginį poveikį, siekiant sutarties sąlygą pripažinti nesąžininga.

61 — Žr. H. E. Brandner „Maßstab und Schranken der Inhaltskontrolle bei Verbraucherverträgen“, *Monatsschrift für Deutsches Recht*, 4/1997, p. 313.

62 — Išskirta mano. T. Pfeiffer (nurodytas 15 išnašoje, 13 punktas, p. 5) nuomone, sprendimo priėmimo laisvę gali riboti: faktinė arba teisinė vienos iš sutarties šalių monopolinė padėtis, gyvybiškai svarbi arba neišvengiama vienos šalies priklausomybė nuo paslaugos, turimos žinios ir verslo patirtis, vartotojo akivaizdžiai atliktas išsamus tyrimas, įprastas kasdienis sandoris, tipinės sutarties buvimas, nesąžiningi įtikinėjimo metodai (pvz., moralei prieštaraujantis familiarus prašymas padėti), sandorio reikšmės menkinimas (pvz., teiginys, kad parašas reikalingas tik „dėl dokumentų“) arba netikėta situacija.

63 — Žr. šios išvados 90 punktą.

64 — Žr. E. Kapnopoulou (nurodytas 19 išnašoje, p. 152), kurios nuomone, faktas, kad vartotojas buvo skatinamas sutikti su sutarties sąlyga ir tokiam „skatinimui“ nepasipriešino, rodo konkrečios vartojimo sutarties pusiausvyros nebuvimą.

65 — G. Abbamonte (nurodytas 38 išnašoje, p. 16) aiškiai neišsako nuomonės dėl to, ar aiškinant Direktyvą 93/13 reikia atsižvelgti į Direktyvoje 2005/29 pateiktus vertinimus. Tačiau jis teigia, kad vartotojo civilinį ieškinį (dėl sutarties nutraukimo arba kainos sumažinimo) nagrinėjantis ir teisingumą vykdantis nacionalinis teismas turi atsižvelgti į svarbias aplinkybes, kaip antai nesąžiningos komercinės veiklos naudojimą.

66 — Žr. Vokietijos vyriausybės rašytinių pastabų 51 punktą.

d) Išvada

126. Todėl į antrą klausimo dalį reikia atsakyti, kad Direktyva 2005/29 aiškintina taip, jog nesąžiningos komercinės veiklos nustatymas neturi tiesioginio poveikio atsakant į klausimą, ar vykdant tokią komercinę veiklą sudaryta kredito sutartis yra galiojanti.

3. Bendros išvados

127. Iš šios analizės paaiškėjo, kad tokie prekybininko veiksmai, kai jis sutartyje nurodo mažesnę negu tikroji bendros kredito kainos metinę normą, atitinka nesąžiningos komercinės veiklos kriterijus, nustatytus Direktyvoje 2005/29[67]. Nors šia direktyva iš principo nepažeidžiamas pavienių sutarčių galiojimas[68], reikia pripažinti, kad joje pateikiami konkretūs Sąjungos teisės aktų leidėjo vertinimai, į kuriuos, vertindamas nesąžiningą sutarties sąlygos pobūdį, taip pat turi atsižvelgti nacionalinis teismas. Toks reikalavimas jam nustatytas Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalyje, nes vertinant reikia atsižvelgti į „visas sutarties sudarymo aplinkybes“. Vienas tokių vertinimų yra ir tam tikros komercinės veiklos, pavyzdžiui, neleistinai daromo poveikio vartotojo gebėjimui priimti sprendimą ir sprendimų priėmimo laisvei, pasmerkimas. Nors nesąžininga komercinė veikla gali būti nuoroda sutarties sąlygą vertinti kaip nesąžiningą, tai neatleidžia nacionalinio teismo nuo pareigos pateikiant tokį vertinimą atsižvelgti į visas kiekvieno konkretaus atvejo aplinkybes[69].

VII – Išvada

128. Atsižvelgdama į tai, kas buvo išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui į *Okresný súd Prešov* pateiktus prejudicinius klausimus atsakyti taip:

1. 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 6 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad joje nėra reikalavimo pripažinti vartojimo sutartį, kurioje naudojamos nesąžiningos sąlygos, negaliojančia, jei tai yra palankiau vartotojui. Tačiau šia nuostata nedraudžiama valstybėms narėms nacionalinės teisės sistemoje tokiu atveju numatyti visos sutarties negaliojimo kaip teisinės pasekmės.

2. 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje (Nesąžiningos komercinės veiklos direktyva) ir iš dalies keičiančią Tarybos direktyvą 84/450/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 97/7/EB, 98/27/EB bei 2002/65/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 reikia aiškinti taip, kad prekybininko veiksmai, kai jis sutartyje nurodo mažesnę už tikrąją bendros kredito kainos metinę normą, atitinka nesąžiningos komercinės veiklos kriterijus.

   Nesąžiningos komercinės veiklos nustatymas neturi tiesioginio poveikio tam tikros sąlygos nesąžiningumo bei galiojimo ir (arba) visos kredito sutarties galiojimo pagal Direktyvą 93/13 vertinimui. Tačiau tai gali būti laikoma sutarties sudarymo aplinkybe, į kurią, vertindamas pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalį, turi atsižvelgti kompetentingas nacionalinis teismas.

67 — Žr. šios išvados 108 punktą.

68 — Žr. šios išvados 86 ir 111 punktus.

69 — Žr. šios išvados 120 ir kt. punktus.